

The Evolution of Crisis Management Strategies of the Islamic Republic of Iran in Confrontation with the Zionist Regime: A Shift from Defensive to Offensive Neorealism

Elham Keshavarz Moghadam

Assistant Professor, of International Relations, International Relations Department, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran.

Email: e.keshavarz@ut.ac.ir

 0009-0005-1642-7281

Abstract

The foreign policy behavior of the Islamic Republic of Iran in managing regional security crises has consistently adhered to the doctrine of defensive neorealism. However, rapid changes in the regional order and the crisis-inducing actions of the Zionist regime underscore the need for a reassessment of these strategies. Thus far, Iran has relied on the principle of self-help to address regional issues. This has involved enhancing defensive capabilities, establishing cross-border defensive deterrence through organizing and strengthening the Axis of Resistance, and, based on the prioritization of threats and strategic initiatives, engaging powers like Russia to control crises. Conversely, the Zionist regime has sought to counter Iran by forming regional alliances against it, leveraging covert partnerships with Arab states, developing integrated missile defense systems, and employing surprise tactics. Additionally, through a strategy of involving the United States in the region, it has attempted to escalate crises and securitize Iran as a serious existential threat to Tel Aviv, thus confronting the Islamic Republic of Iran more effectively. Beyond these conflicting research findings and given the complexity and dynamism of the Middle East's security order—shaped by the competition among regional actors and the intervention of extra-regional powers—a reassessment of the Islamic Republic of Iran's crisis management strategies appears essential. Moreover, in such a context, analyzing Iran's foreign policy behavior in competition with other regional actors, particularly the Zionist regime as a source of threat and crisis, holds significant research value. This is especially true considering its direct impact on the regional security process, the balance of power, deterrence, and Iran's geopolitical advantages. In this regard, the present study adopts a forward-looking approach using a descriptive-analytical method based on documentary data to analyze and identify the most effective crisis management strategies of the Islamic Republic of Iran in addressing the crisis-inducing actions of the Zionist

regime. In other words, this research seeks to answer the critical question: How should Iran's current crisis management strategies within its security doctrine be revised? Addressing this question can contribute to the design of comprehensive and effective strategies in Iran's foreign policy and national security domains.

Security-Oriented Foreign Policy of the Zionist Regime Against Iran: Key Strategies In recent years, the Zionist regime's security-centric foreign policy has relied on specific regional strategies in its confrontation with the Islamic Republic of Iran. These strategies include:

- Deterrence through U.S. Support
- The Zionist regime leverages comprehensive deterrence to enhance Israel's security guarantees via the United States against shared threats. This approach frames any aggression against Israel as an attack on the U.S. itself, potentially eliciting a nuclear response from the United States.
- Game-Changing Strategies
- This involves crisis creation near Iran's borders, particularly through Azerbaijan and the Kurdistan Region, aiming to destabilize Iran's immediate geopolitical environment.
- Balancing via Regional Security Arrangements
- Amid fluctuations in the U.S. commitment to regional security, the formation of a security regime between Israel and some Gulf Cooperation Council (GCC) members serves to maintain U.S. involvement in regional dynamics and counterbalance Iran. This "hidden balance" explains the silence and inaction of regional countries regarding events in Gaza, Lebanon, and even Syria.
- Preemptive Operations and Confrontation with Iran
- Based on the "war between wars" strategy, direct confrontation and military engagement with forces threatening Israel's security are central. The ultimate aim of this strategy includes targeting Iran's military positions.
- Weakening the Axis of Resistance and Disrupting Syrian Logistics
- In the wake of the Gaza crisis and the collapse of the Assad government, the Zionist regime exploited the opportunity to destroy Syria's military infrastructure and weaponry in the Golan Heights, achieving full control over the area. This strategy is part of Israel's broader policy to undermine Iran's regional influence and force Tehran to retreat from its neighboring geopolitical zones.
- Establishing Economic Corridors Centered on Israel
- This strategy seeks not only to strengthen Israel's economic position in global markets but also to link the security of the occupied territories with regional security, thereby reducing the economic and military costs of Iran's actions and the Axis of Resistance in the region.

Iran's Defensive Neorealism in Countering Zionist Regime Actions: Key Strategies To safeguard its independence, territorial integrity, and security, the Islamic Republic of Iran has consistently adopted a defensive neorealism approach in its foreign policy toward regional and international issues. In countering the Zionist regime's measures, Iran utilizes the following strategies:

Deterrence

Strategy:

Iran has prioritized enhancing retaliatory capabilities and diversifying its counter-strategic capacities across various domains. Developing missile and drone capabilities, bolstering its conventional deterrence capacity. This includes advancing defense industries and conducting cutting-edge research on military, missile, and defense technologies to equip armed forces and reduce dependency on foreign resources. Strengthening the Axis of Resistance as a psychological and ideological force in the region, leveraging allied groups to counteract adversarial actions. Advancing nuclear technology to enhance strategic deterrence while navigating international norms and pressures.

- Asymmetric Warfare and Geopolitical Proxies: To establish strategic depth, Iran pushes security threats away from its borders by engaging adversaries in other territories, leading to the formation and empowerment of resistance groups in the region.
- Missile Development and Military Strategies: Iran's missile capabilities not only reinforce its deterrence posture but also serve as a substitute for foreign arms procurement, solidifying its self-reliant defense policy.
- Leveraging Geopolitical Advantages
- Focus on Naval Power: As part of its proactive strategy and pivot to crisis resolution through active participation, Tehran utilizes its geopolitical assets, particularly its strategic maritime presence, to address regional and extra-regional crises. This maritime focus enables Iran to assert influence across critical waterways, enhancing its role in regional stability and deterring external threats effectively.

The Gaza Crisis: Continuity in Policies or Strategic Reassessment

The Zionist regime's actions, including its efforts to extend the Gaza crisis to Lebanon and escalate regional tensions through initiatives such as the collapse of Syria, destruction of military assets, and seizure of strategic territories like the Golan Heights, reflect its intent to exploit asymmetric advantages. These include superiority in intelligence capabilities, extensive deterrence measures, and covert balancing strategies. The primary aim of these efforts is to increase Iran's security costs and weaken its influence by generating a chain of crises within the Axis of Resistance.

Tel Aviv seeks to employ strategies that not only address direct threats from Iran but also utilize strategic initiatives to place Iran in a difficult position. Within this framework, Israel has adopted new methods, tools, and approaches designed to surprise Iran and confuse its leadership. While Israel's fundamental goal remains to expand the conflict in the region with Iran as the focal point, it now attempts to disrupt Iran's calculations and create additional regional crises by diversifying its methods and dimensions of threat. In response, the Islamic Republic of Iran has demonstrated in operations such as "First and Second Promise of Truth" its commitment to structuring the battlefield and maintaining mutual deterrence within the framework of its previous strategies. However, Iran's countermeasures and retaliatory actions have yet to compel the Zionist regime to adopt more rational behaviors aligned with its national interests.

The Necessity of Transitioning from Defensive Neorealism to Offensive Strategies: Proposed Policies

Given the aforementioned circumstances and the unique dynamics of West Asia, the Islamic Republic of Iran must transition from defensive neorealism to offensive strategies in its crisis management approach. These policies should aim to strengthen deterrence capabilities, protect Iran's geopolitical interests, counter external threats, and sustain Iran's regional status. To this end, the following strategies should be prioritized within Iran's security doctrine:

- Adoption of Hybrid Warfare:
Iran's power in the evolving regional order necessitates enhancing its economic, technological, and public diplomacy capacities to engage in hybrid warfare effectively.
  - Enhancing Deterrence Across All Dimensions:
Bolstering Iran's deterrence capabilities in military, economic, and psychological domains to counter multifaceted threats.
  - Strengthening and Expanding Iran's Geopolitical Proxies in the Region:
Developing deeper strategic depth by empowering regional allies and resistance forces.
  - Conflict Management and Participation in Controlled Crises:
Actively managing disputes and engaging in crises in a manner that limits escalation while advancing Iran's strategic goals.
  - Strengthening Strategic, Economic, and Diplomatic Cooperation with Major Powers:
Prioritizing partnerships with global powers like China and Russia to balance external pressures and reinforce Iran's regional position.
- Promoting the Discourse of Resistance Against Israeli Hegemony Globally:
Advancing narratives of resistance to counter Israeli dominance and its influence in international forums.

Keywords: Islamic Republic of Iran, Zionist regime, deterrence, balancing, crisis management

---

E-ISSN: 2588-6541 / Center for Strategic Research / Quarterly of Foreign Relations
Quarterly of Foreign Relations is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

 10.22034/fr.2024.481021.1584

تحول در استراتژی‌های مدیریت بحران جمهوری اسلامی ایران در مقابله با رژیم صهیونیستی؛ گذار از نواقعی‌گرایی تدافعی به تهاجمی

الهام کشاورز مقدم

نویسنده مسئول، استادیار گروه روابط بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

Email: e.keshavarz@ut.ac.ir

 0009-0005-1642-7281

چکیده

رفتار سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در مدیریت بحران‌های امنیتی منطقه همواره مبتنی بر دکترین نواقعی‌گرایی تدافعی بوده است. با این حال، تغییرات سریع در نظم منطقه‌ای و اقدامات بحران‌آفرین رژیم صهیونیستی، نیاز به بازنگری در این استراتژی‌ها را نشان می‌دهد. این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی و بر اساس داده‌های اسنادی، به بررسی ضرورت تحول در دکترین امنیتی جمهوری اسلامی پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که رژیم صهیونیستی با بهره‌گیری از ابزارهایی همچون افزایش قابلیت بازدارندگی با حمایت ایالات متحده، استراتژی تغییر میدان بازی، موازنه‌سازی پنهان، تقویت ائتلاف‌های منطقه‌ای و امنیتی‌سازی ایران، در تلاش است تهدیدات امنیتی علیه جمهوری اسلامی را گسترش دهد. در مقابل، ایران با تکیه بر استراتژی‌های مبتنی بر نواقعی‌گرایی تدافعی، از جمله بازدارندگی متعارف، جنگ‌های نامتقارن، تقویت محور مقاومت و بهره‌گیری از مزیت ژئوپلیتیک خود، به دنبال حفظ امنیت و مقابله با این تهدیدات بوده است. بر اساس یافته‌های پژوهش، استراتژی‌های فعلی ایران با توجه به تحولات منطقه و پیچیدگی بحران‌ها، نیازمند گذار به دکترین نواقعی‌گرایی تهاجمی هستند. این دکترین باید بر افزایش توان تهاجمی، تقویت بازوهای ژئوپلیتیک، مدیریت بحران‌های کنترل‌شده و گسترش همکاری‌های استراتژیک با قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای تمرکز کند. این پژوهش بر لزوم بازاندیشی در سیاست‌های امنیتی جمهوری اسلامی تأکید دارد تا با بهره‌گیری از این رویکرد، بتواند جایگاه خود را در نظم جدید منطقه‌ای تثبیت و امنیت پایدار را تأمین کند.

کلیدواژه‌ها: جمهوری اسلامی ایران، رژیم صهیونیستی، بازدارندگی، موازنه‌سازی، مدیریت بحران.

مقدمه و بیان مسئله

منطقه راهبردی غرب آسیا به دلیل وجود بسترهای همیشگی منازعه از جمله چندپارگی قومی، مذهبی، اختلافات مرزی، موقعیت‌های ژئوپلیتیک، مداخله قدرت‌های فرامنطقه‌ای و اشغالگری رژیم صهیونیستی، همواره کانون ناآرامی‌های داخلی، بحران، گروه‌های نوظهور افراطی، تروریسم و نسل‌کشی بوده است (بارگاهی، محقق‌نیا و مرادی، ۱۴۰۲). این شرایط پیچیده، فرایند بازتولید و حل منازعات و بحران‌ها را در این منطقه به مسیری دشوار و پویا گرایانه تبدیل کرده است، به‌نحوی که نظریه‌پردازان حوزه روابط بین‌الملل را به ارائه راهکارهای دیپلماتیک و تدابیر امنیتی متنوعی در راستای حفظ ثبات و تقویت امنیت کشورهای منطقه واداشته است (Malovec, 2024; Wight & Yost, 2023).

در این بین، نوع گفتمان امنیتی و تعارضات فی‌مابین جمهوری اسلامی و رژیم صهیونیستی با محوریت اهداف، کنشگری و تصمیم‌گیری تبدیل به یکی از اصلی‌ترین موضوعات در جهت‌دهی به مناسبات امنیتی و تلاش برای کسب هژمونی منطقه‌ای شده است (Loft, 2024). در دکترین امنیتی جمهوری اسلامی، ویژگی‌های منحصربه‌فرد بحران‌های منطقه، موجب شده تا سیاست حل بحران بر مبنای عنصر "خودیاری و معمای امنیت" صورت‌بندی شود (Sternfeld, 2024; Gevorgyan, 2017)؛ بر این اساس، ایران تاکنون برای حل مسائل منطقه از منطق خودیاری بهره گرفته و با ارتقای توانمندی‌های دفاعی، بازدارندگی دفاعی فرامرزی ذیل ساماندهی و تقویت محور مقاومت و یا بر اساس اولویت تهدیدات و ابتکار استراتژیک، از مسیر درگیرسازی قدرت‌هایی چون روسیه به کنترل بحران‌ها پرداخته است. در مقابل، رژیم صهیونیستی نیز تلاش کرده است تا با تشکیل ائتلاف‌های منطقه‌ای علیه ایران، استفاده از موازنه پنهان با کشورهای عربی منطقه، ایجاد سامانه‌های دفاع موشکی یکپارچه و بهره‌گیری از راهبرد غافلگیری، از خلأ قدرت خود کاسته و مضاف بر این، از طریق راهبرد درگیرسازی ایالات متحده در منطقه از مسیر شکل‌دهی به بحران‌ها و مسئله امنیتی‌سازی ایران به‌عنوان تهدید جدی و وجودی برای تل‌آویو به مقابله با جمهوری اسلامی ایران بپردازد.

مرور شواهد پژوهشی بیانگر آن است که برخی پژوهش‌ها نشان داده‌اند که سیاست‌های جمهوری اسلامی در مدیریت و کنترل بحران‌ها در منطقه، خارج از فرایند حل دسته جمعی و بیشتر مبتنی بر نوواقع‌گرایی تدافعی مانند بازدارندگی و موازنه‌گرایی اتخاذ و عملکرد نسبتاً مطلوبی داشته است (فلاح و منصور، ۱۴۰۲)؛

نوافت، ۲۰۲۴؛ Loft، ۲۰۲۴؛ Shine، ۲۰۲۳). در عین حال، برخی پژوهش‌ها نیز از کارآمدی رویکرد نواقع‌گرایی تهاجمی در حل بحران‌های امنیتی دفاع کرده‌اند (Sagir، ۲۰۲۴؛ Hameed، ۲۰۲۳؛ Marston، ۲۰۲۳؛ Schweller، ۲۰۱۷)؛ (مکرمی‌پور و دیگران، ۱۴۰۳؛ صدیق، ۱۴۰۲).

فارغ از این شواهد پژوهشی متضاد و با توجه به پیچیدگی و پویایی نظم امنیتی خاورمیانه که تحت تأثیر رقابت بازیگران منطقه‌ای و مداخله قدرت‌های فرامنطقه‌ای (خلقی، جرفی و زارعی، ۱۴۰۲؛ Maloney، ۲۰۲۴)، شکل گرفته است، بررسی مجدد استراتژی‌های مدیریت بحران جمهوری اسلامی ایران ضروری به نظر می‌رسد. علاوه بر این، در چنین فضایی، بررسی رفتار سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در رقابت با سایر بازیگران منطقه و با سویه‌گفتمانی متمایز در سیاست خارجی بالأخص با رژیم صهیونیستی به‌عنوان منبع تهدید و بحران، از حیث اثرگذاری مستقیم بر فرایند امنیت منطقه‌ای، موازنه قوا، بازدارندگی و مزیت ژئوپلیتیک نیز حائز اهمیت پژوهشی است. به‌ویژه که در حال حاضر، اقدامات تنش‌زای رژیم صهیونیستی در بحران غزه و رویدادهای امنیتی پس از آن، نشان‌دهنده افزایش سطح تهدیدات و ضرورت بازنگری در استراتژی‌های جمهوری اسلامی است.

در این راستا، پژوهش حاضر با رویکردی آینده‌نگر درصدد است کارآمدترین استراتژی‌های مدیریت بحران جمهوری اسلامی ایران در مواجهه با بحران‌آفرینی‌های رژیم صهیونیستی را تحلیل و معرفی کند؛ به عبارت دیگر، این پژوهش به این سؤال کلیدی می‌پردازد که بازنگری در استراتژی‌های کنونی مدیریت بحران در دکتین امنیتی جمهوری اسلامی، چگونه خواهند بود؟ پاسخ به این سؤال می‌تواند به طراحی راهبردهای کلان و اثربخش در عرصه سیاست خارجی و امنیت ملی ایران کمک کند.

پژوهش حاضر به لحاظ ماهیت، کاربردی است که با رویکرد کیفی و روش توصیفی-تحلیلی با بهره‌گیری از تکنیک کتابخانه‌ای-اسنادی صورت‌بندی شد. نحوه کاربست این روش در پژوهش حاضر به این صورت بود که گردآوری داده‌ها و اطلاعات لازم با استفاده از منابع معتبر علمی شامل منابع کتابخانه‌ای (کتاب‌ها، مقالات پژوهشی، پایان‌نامه‌ها، رساله‌ها و گزارش‌های مرتبط با موضوع پژوهش)، اسناد و مدارک رسمی (بیانیه‌های دولتی، گزارش‌های سیاستی و تحلیل‌های منتشر شده توسط نهادهای امنیتی و دیپلماتیک) و مطالعات پیشین، انجام شده است. سپس در مرحله توصیف داده‌ها تلاش شد تا با شناسایی و دسته‌بندی اطلاعات، داده‌ها در چهارچوب‌هایی مانند رفتارهای سیاست خارجی ایران، اقدامات رژیم صهیونیستی و تحولات منطقه‌ای

دسته‌بندی شوند و پس از آن تصویری دقیق از وضعیت موجود ارائه گردد. در مرحله تحلیل داده‌ها، داده‌های توصیفی به‌منظور دستیابی به نتایج پژوهش بررسی شدند. برای این منظور، تأثیر اقدامات بازیگران منطقه‌ای و فرمانطقه‌ای بر استراتژی‌های مدیریت بحران جمهوری اسلامی ایران تحلیل و دکترین امنیتی کنونی ایران (نواقعی‌گرایی تدافعی) مورد ارزیابی قرار گرفت و امکان گذار به دکترین نواقعی‌گرایی تهاجمی بررسی گردید. همچنین، سیاست‌ها و اقدامات رژیم صهیونیستی در گسترش بحران‌های منطقه‌ای تحلیل شده و نحوه واکنش ایران به این روندها تبیین گردید. نهایتاً در مرحله استنتاج و نتیجه‌گیری، تلاش شد تا نتایج تحلیل به نحوی ارائه گردد تا نقاط قوت و ضعف استراتژی‌های کنونی مشخص و منجر به ارائه پیشنهاد راهبردهای عملیاتی جدیدی برای تقویت دکترین امنیتی ایران در مواجهه با رژیم صهیونیستی گردد.

۱. پیشینه پژوهش

اگرچه موضوع این پژوهش به سبب تحولات یک‌ساله اخیر بدیع است، اما برخی پژوهش‌ها همچون گنجیان مقدم و جعفری (۱۴۰۳)، عالیشاهی (۱۴۰۲)، بردبار و عالیشاهی (۱۴۰۲) و محمدی منفرد (۱۴۰۲) با تأکید بر عملیات هفتم اکتبر به تأثیر آن بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران پرداخته‌اند. فلاح و منصوری (۱۴۰۲)، باقری و عبدالله (۱۴۰۲)، علیپور و میرزاجانی (۱۴۰۲)، عباسی و حمید فر (۱۳۹۹) آجیلی و رضایی (۱۳۹۷)، برزگر (۱۳۸۸)، لافت (۲۰۲۴)، گورجیان (۲۰۱۷)، استرنفلد (۲۰۲۴) و شاین (۲۰۲۳)، درج و التیامی‌نیا (۱۳۹۸) نیز بر نظم منطقه‌ای و جایگاه ایران و رژیم صهیونیستی و تلاش برای بازیگری در منطقه تأکید نموده‌اند و برخی دیگر از پژوهش‌ها همچون مکرمی‌پور و دیگران (۱۴۰۳)، صدیق (۱۴۰۲)، مرشایمر (۱۴۰۱)، سگیر (۲۰۲۴)، مارستون (۲۰۲۳)، حامد (۲۰۲۳)، اسپیلر (۲۰۱۷) بر استراتژی‌های تهاجمی در رفتار سیاست خارجی رژیم صهیونیستی و مواجهه ایران از مسیر بازدارندگی تأکید داشته‌اند. به‌عنوان مثال، برخی پژوهش‌ها با تحلیل اهداف سیاست خارجی ایران در منطقه غرب آسیا، جهت‌گیری‌های نظامی جمهوری اسلامی را مبتنی بر واقع‌گرایی تدافعی و در جهت کسب افزایش امنیت نسبی دانسته‌اند (حسن‌زاده و نجار، ۱۴۰۱؛ آجیلی و رضایی، ۱۳۹۷؛ برزگر، ۱۳۸۸). همچنین باقری و عبدالله (۱۴۰۲)، کارآمدی جمهوری اسلامی در حفظ امنیت و مقابله با تهدیدات منطقه‌ای و فرمانطقه‌ای را ذیل استراتژی نواقعی‌گرایی تدافعی توضیح داده‌اند. در حوزه پژوهش‌های خارجی، لافت (۲۰۲۴) با بیان اینکه

ایران با اتخاذ رویکرد حمایت از بازیگران و دولت‌های ضعیف و همراهی با آنان و همچنین تهدید دشمنان قبل از ورود به خاک ایران، به دنبال اتخاذ سیاست تدافعی در تقابل با دشمنان بوده است. همچنین، نتایج مطالعه گورجیان (۲۰۱۷) مبتنی بر این است که گفتمان جمهوری اسلامی ایران برگرفته از وجه دینی آن، ارائه‌دهنده یک رویکرد سراسر تدافعی در مواجهه با قدرت‌های خارجی بوده و حفظ امنیت را سرلوحه سیاست خارجی خود قرار داده است. در مقابل این شواهد پژوهشی، استرنفلد (۲۰۲۴)، نشان‌دهنده بعضی نظام‌ها، نظیر ایران با دخالت در امور سایر کشورها و همچنین اتحاد دو و یا چندجانبه با آن‌ها علیه قدرت‌هایی چون آمریکا و رژیم صهیونیستی، اگرچه با هدف حفظ امنیت نیز بوده اما هدف اصلی آن، قدرت‌نمایی در سطح خاورمیانه و جهان ذیل رویکرد واقع‌گرایی تهاجمی می‌باشد. در این زمینه و در بافتار ستیزش روسیه و اوکراین، نتایج پژوهش‌های مکرمی‌پور و دیگران (۱۴۰۳) و صدیق (۱۴۰۲) نشان داد جنگ روسیه با اوکراین با هدف توسعه نفوذ و منطق افزایش قدرت در سطح بین‌المللی دنبال شده و روسیه برای رسیدن به این هدف، از آموزه‌های نواقع‌گرایی تهاجمی در سیاست خارجی خود بهره برده است. گنجیان مقدم و جعفری (۱۴۰۳)، با تأکید بر عملیات هفتم اکتبر و عملیات وعده صادق اذعان داشتند که ایران با اتخاذ صبر راهبردی و گرم کردن فضای منطقه‌ای توسط متحدان استراتژیک خود به محدودسازی منافع آمریکا پرداخته است. از نظر عالیشاهی (۱۴۰۲)، عملیات هفتم اکتبر معادلات سیاسی-امنیتی و نظامی منطقه را متحول ساخته و منجر به مهاجرت معکوس، تشدید بحران‌های داخلی، شکنندگی ژئوپلیتیک و تضعیف عمق استراتژیک رژیم صهیونیستی شده است. محمدی منفرد (۱۴۰۲)، نیز در بررسی نتایج عملیات طوفان الاقصی بر اساس دکترین نظامی رژیم صهیونیستی بر این باور است که پیامد این عملیات شکست در حوزه‌های بازدارندگی، اقدام سریع، تصمیم‌گیری نظامی و دفاع مدنی رژیم صهیونیستی بوده است. بردبار و عالیشاهی (۱۴۰۲)، با تأکید بر عملیات هفتم اکتبر به تعارض سیاست خارجی ایران با قید مشابه‌سازی آن با الگوی راهبردی گرم کردن فضای منطقه‌ای رژیم صهیونیستی توسط محور مقاومت و به رهبری ایران می‌پردازند.

با وجود اینکه مقالات حاضر تلاش نموده‌اند تا تصویری روشن از تحولات منطقه را بازنمایی کنند اما همان‌گونه که ملاحظه می‌گردد بسیاری از پژوهش‌ها، از جمله آثار گنجیان مقدم و جعفری (۱۴۰۳) و محمدی منفرد (۱۴۰۲)، صرفاً به تحلیل

وقایع منطقه‌ای مانند عملیات هفتم اکتبر پرداخته‌اند و کمتر به ابعاد راهبردی بلندمدت یا تحول دکترین امنیتی ایران در برابر رژیم صهیونیستی توجه کرده‌اند و لذا فقدان تمرکز بر دکترین نواقع‌گرایی تهاجمی در مدیریت بحران ایران در این پژوهش‌ها کاملاً مشهود است. با این حال، پژوهش حاضر در مقایسه با مطالعات قبلی از این نظر بدیع است که برخلاف پژوهش‌های پیشین که عمدتاً گذشته‌محور هستند، این پژوهش با تمرکز بر رویکرد آینده‌نگرانه به شناسایی و تدوین استراتژی‌های پیش‌دستانه و بلندمدت برای مدیریت بحران ایران با رژیم صهیونیستی می‌پردازد.

۲. چهارچوب نظری

نظریه نواقع‌گرایی کنت والتز (۱۹۷۹) در توضیح پدیده‌های سیاسی و روندهای متأخر در نظام بین‌الملل، مبنای منطقی بسیاری از پژوهش‌ها بوده (فلاح و منصوری، ۱۴۰۲)؛ (Wu, 2018؛ Chivvis et al, 2024؛ Billstrom, 2024؛ Prorokovic, Paolo & Mifsud, 2024) و نشان داده ظرفیت تبیینی بالایی برای ترسیم فضای امنیتی و رقابت بر سر قدرت در میان دولت‌های خاورمیانه دارد. این نظریه بر سه پایه ساختار نظام بین‌الملل آنارشیک، تمایز کارکردی کنشگران و توزیع توانمندی‌ها میان کنشگران استوار است (Waltz's, 1979)؛ (فلاح و منصوری، ۱۴۰۲)؛ (Prorokovic et al, 2024). بر طبق این دیدگاه، ساختار آنارشیک نظام، بی‌اعتمادی کشورها نسبت به نیت یکدیگر و تلاش برای حفظ بقا (خودیاری) موجب شکل‌گیری معمای امنیت و یا به عبارتی چالش‌ها و منازعات می‌گردد. چنین فضایی موجب می‌شود دولت‌ها همواره خطر جنگ را نزدیک بدانند. گرچه دولت‌ها همیشه نیت خصمانه ندارند اما به دلیل عدم امکان ارزیابی دقیق نیت بازیگران، قضاوت قاطعانه در این زمینه دشوار است (Donnelly, 2023)؛ (مرشایمر، ۱۴۰۱).

در مقابل، ظرفیت تبیینی دیدگاه نواقع‌گرایی تهاجمی نیز توسط برخی شواهد پژوهشی مورد تأیید قرار گرفته (Sagir, 2024؛ Hameed, 2023؛ Marston, 2023) و بر اساس این رویکرد، بقا و امنیت مستلزم رفتار تهاجمی و هدف‌گایی دولت‌ها در نظام رقابت‌آمیز بین‌الملل، حداکثرسازی امنیت و قدرت نسبی و تبدیل شده به هژمون است (مرشایمر، ۱۴۰۱). در واقع، یکی از تفاوت‌های نواقع‌گرایی تدافعی با تهاجمی این است که نواقع‌گرایان تهاجمی معتقدند افزایش قدرت به همراه نیت تهاجمی بازیگران، سبب بقا و خروج از وضعیت تهاجمی به معنای به مخاطره افتادن بقا است

(Schweller, 2017). در حالی که نواقح گرایان تدافعی معتقدند حتی در وضعیت آنارشی امنیت قابلیت دستیابی دارد و بازیگران زمانی که تهدیدی علیه خود احساس کنند، واکنش‌هایی برای ایجاد بازدارندگی و موازنه تهدید اتخاذ می‌کنند. لذا منطق پیشینه‌سازی قدرت، در نواقح‌گرایی تهاجمی بیش از حفظ امنیت است (مرشایم، ۱۴۰۱). در همین مسیر، عنصر جغرافیا و ژئوپلیتیک برای نواقح‌گرایان تهاجمی یک موضوع با اهمیت و اولویت‌دارتر است چرا که با بهره‌گیری از موقعیت ژئوپلیتیک می‌توان بر الگوهای همکاری و منازعه، جنگ و رقابت اثر گذاشت.

۳. سیاست‌های منطقه‌ای رژیم صهیونیستی در برابر ایران

سیاست خارجی امنیت‌محور مبتنی بر افزایش قدرت رژیم صهیونیستی در سال‌های اخیر مبتنی بر گزاره‌های خاص در سیاست خارجی منطقه‌ای خود و در مواجهه با ایران بوده است که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از:

۳-۱. افزایش قابلیت بازدارندگی از مسیر حمایت‌گری ایالات متحده آمریکا

دکترین امنیتی رژیم صهیونیستی، حتی پیش از انقلاب اسلامی، بر اساس طرح بن‌گوریون و با تأکید بر مفهوم بازدارندگی تعریف شد. با توجه به شرایط خاص جغرافیایی رژیم صهیونیستی و تهدیدات مستمر منطقه‌ای، این کشور ناگزیر به انتخاب استراتژی بازدارندگی بوده است. این استراتژی بر چهار ارکان اصلی شامل بازدارندگی، عملیات پیش‌دستانه، اقدام قاطع و خودکفایی امنیتی استوار است که در طی تحولات منطقه‌ای به‌طور مداوم به‌روزرسانی و تبیین شده است. به‌عنوان نمونه، دکترین «جنگ میان جنگ‌ها» که پس از بحران سوریه در سال ۲۰۱۱ به کار گرفته شد، هدفی خاص را دنبال می‌کرد؛ جلوگیری از گسترش نفوذ ایران و حزب‌الله در سوریه و لبنان. این دکترین مبتنی بر انجام عملیات مخفی و محدود به‌منظور پیشگیری از تهدیدات قبل از بروز جنگ گسترده بود. در همین راستا، دکترین مقابله با تهدیدات نامتقارن نیز بر مقابله با برنامه هسته‌ای ایران از طریق حملات سایبری تأکید دارد. همچنین، در دکترین «کنترل مناطق استراتژیک»، موضوع تسلط بر بلندی‌های جولان، کرانه باختری و دیگر مناطق حساس به‌عنوان سپری امنیتی و ابزاری برای بازدارندگی از حملات رقبا مورد توجه قرار گرفته است (Inbar & M, 2021). با وجود تأکید دکترین امنیتی رژیم صهیونیستی بر بازدارندگی متقابل و توازن

وحشت، آنچه در عمل مشاهده می‌شود، به‌کارگیری بازدارندگی گسترده^۱ است (Freedman, 2004). این مفهوم به گسترش تضمین‌های امنیتی رژیم صهیونیستی از طریق ایالات متحده آمریکا در برابر تهدیدهای مشترک اشاره دارد، به‌گونه‌ای که تهدید به تهاجم علیه رژیم صهیونیستی به‌عنوان تهدیدی علیه خود ایالات متحده محسوب می‌شود و ممکن است پاسخ ایالات متحده به آن از مسیر تسلیحات هسته‌ای باشد؛ در این چهارچوب، رژیم صهیونیستی از ابزار بازدارندگی گسترده و پشتیبانی‌های آمریکا برای تقویت توانمندی‌های نظامی خود و ایجاد اتحادهای منطقه‌ای نظیر «پیمان ابراهیم» بهره می‌برد تا تهدیدات مستقیم را مهار کرده و از طریق فشارهای روانی و سیاسی قدرت رقبا را در منطقه کاهش دهد. به‌ویژه، یکی از راهبردهای کلیدی تل‌آویو در برابر جمهوری اسلامی ایران، تلاش برای ایجاد یک ائتلاف دفاع هوایی منطقه‌ای با مشارکت ایالات متحده، امارات متحده عربی، بحرین، اردن، مصر و عربستان سعودی است. به‌طور مشخص، در تاریخ ۲۰ ژوئن ۲۰۲۲، رژیم صهیونیستی از نقش خود در تسهیل تشکیل چنین ائتلافی به رهبری ایالات متحده برای مقابله با تهدیدات ایران خبر داد (رضایی و شریعتی، ۱۴۰۱، ص. ۲۴۷).

۳-۲. استراتژی تغییر میدان بازی؛ بحران‌سازی در مرزهای جمهوری اسلامی ایران

مرور شواهد پژوهشی حاکی از آن است که موازنه ژئوپلیتیک یا گسترش عمق استراتژیک در مناطق مرزی ایران، از جمله در آذربایجان و کردستان از طریق تجهیز و تشویق گروه‌های تروریستی و جدایی‌طلب کومله، دموکرات و پژاک و استقرار سامانه‌های جاسوسی و راداری پیشرفته و پایگاه‌های استراق سمع در آذربایجان (امیدی و خیری، ۱۳۹۵، ص. ۱۵۲؛ محمدی، ۱۳۹۶، ص. ۶۷؛ قاسمی حیدری، اژدری و معصومی، ۱۳۹۹، ص. ۸۷)، با هدف بحران‌سازی در مناطق مرزی ایران به‌واسطه وجود بسترهای قومی-مذهبی، فشار بر ایران برای خروج از مناطق ژئوپلیتیکی پیرامونی رژیم صهیونیستی، از مهم‌ترین دستورات عمل‌های امنیتی تل‌آویو در مواجهه با تهران بوده است. جمهوری اسلامی ایران همواره از همکاری‌های راهبردی و عمیق جمهوری آذربایجان و کردستان عراق با رژیم صهیونیستی ابراز نگرانی کرده است (Van Veen & Vira & Erin & Brandon, 2012, p. 23؛ Rajabi, 2023؛ Touval, 2024). همکاری‌های گسترده امنیتی-اطلاعاتی (جاسوسی) سیاسی و نظامی میان دو کشور، آذربایجان را به‌شدت

1. Extended Deterrence

به رژیم صهیونیستی نیازمند و مقامات این کشور را به بازیگری در زمین رژیم صهیونیستی به‌ویژه در اقدامات خرابکارانه علیه جمهوری اسلامی وا داشته است (Van & Touval, 2024)؛ (امیدی و خیری، ۱۳۹۵).

۳-۳. موازنه‌گرایی از مسیر شکل‌دهی به یک رژیم امنیتی در منطقه

عادی‌سازی روابط بین رژیم صهیونیستی با برخی کشورهای عربی از جمله امارات و بحرین مبتنی بر درک مشترک آن‌ها از نفوذ ایران در منطقه به‌واسطه محور مقاومت و ژئوکالچر آن بوده و لذا با نیت ارتقای امنیت ملی و تغییر موازنه قدرت به نفع خود و به ضرر ایران و محور مقاومت در منطقه، نسبت به عادی‌سازی روابط و هم‌افزایی با یکدیگر در مناسبات امنیتی، نظامی و اقتصادی اقدام کرده‌اند (Ekhtiari Amiri, Safavi, 2024)؛ (دهقانی فیروزآبادی، کریمی و وکیلی، ۱۴۰۰)؛ به عبارت دیگر، دال مرکزی عادی‌سازی این روابط را می‌توان هدف‌گذاری برای تضعیف و مهار قدرت جمهوری اسلامی ایران و حضور گسترده رژیم صهیونیستی در خلیج فارس دانست. اوج این اقدامات، با اعلام بیانیه توافق ابراهیم و گسترده شدن روابط امنیتی، اقتصادی، سیاسی و تجاری میان رژیم صهیونیستی و کشورهای عربی خلیج فارس که پیامدهای آن در کنشگری فعال، مستقیم و بحران‌زای این رژیم در خلیج فارس و فراهم آمدن زمینه بی‌ثباتی و نظامی شدن این منطقه، تغییر جایگاه سیاسی-امنیتی بازیگران مشارکت‌کننده در همکاری با رژیم صهیونیستی و تشدید رقابت‌های امنیتی داخلی و منطقه‌ای بوده قابل ردیابی است (Ekhtiari Amiri et al, 2024)؛ (لطفی و نورمحمدی، ۱۴۰۲، ص. ۲۲۰).

توافق‌نامه ابراهیم روابط رسمی رژیم صهیونیستی با امارات متحده عربی، بحرین و چند کشور دیگر خلیج فارس را تقویت کرد. این توافق‌نامه‌ها به‌عنوان بخشی از یک رژیم امنیتی منطقه‌ای برای مقابله با تهدید ایران و کاهش تنش‌های منطقه‌ای طراحی شده‌اند (Pfeffer, 2020)؛ بنابراین بحران غزه در زمانی رخ داد که مکانیسم موازنه‌سازی رژیم صهیونیستی در قالب سیاست‌های امنیتی گسترده‌تر تدوین شده بود. رژیم صهیونیستی با اتخاذ دکترین موازنه‌سازی منطقه‌ای تلاش نمود تا تأثیرات امنیتی خود را فراتر از مرزهای جغرافیایی به منطقه گسترش دهد. ایجاد یک رژیم امنیتی منطقه‌ای که شامل همکاری با شورای همکاری خلیج فارس است، نشان‌دهنده این سیاست است (Jones & Guzansky, 2020). از دیدگاه برخی از اندیشمندان واقع‌گرا، تفاوت بین یک رژیم امنیتی و یک اتحاد نظامی رسمی ممکن است تنها در تأکید بر تفاوت‌های ساختاری باشد. اتحادهای رسمی معمولاً شامل

همکاری‌های تعریف‌شده در قالب معاهدات یا ایجاد نهادهای مشخصی مانند ناتو هستند. در رژیم‌های امنیتی، همکاری‌ها بر اساس منافع مشترک و قواعد نانوشته‌ای صورت می‌گیرد که رقابت‌های بیش‌ازحد را کاهش داده و بر تأمین منافع مشترک تمرکز می‌کند (Jervis, 1982). از نظر نواقح‌گرایانی چون مرشایمر ائتلاف‌سازی و اتحاد برای مدیریت مناقشات منطقه‌ای بیش از هر چیز متأثر از عوامل مادی و توان بازدارندگی دولت‌ها در برابر تهدیدهاست. در این دیدگاه دولت‌ها با محاسبه سود و زیان و با هدف امنیت‌سازی به سمت شکل‌دهی به ائتلاف‌ها و رژیم‌های امنیتی پیش می‌روند (معینی و احمدی، ۱۴۰۲، ص. ۲۶).

به تعبیر رژیم صهیونیستی تنها اصل «معامله متقابل» برای توضیح ثبات نسبی روابط رژیم صهیونیستی با کشورهای عرب کافی نیست. بلکه "معضل امنیتی منطقه" و نقش بازدارندگی نظامی رژیم صهیونیستی است که برای حفظ وضع موجود و ایجاد نظم منطقه‌ای حیاتی است. تل‌آویو رژیم امنیتی منطقه را به‌عنوان یک رژیم «لاسه‌فر» (بدون مداخله مستقیم) توصیف کرده که در آن، نظم از طریق توزیع قدرت نظامی و بازدارندگی غیرمتمرکز حفظ می‌شود (Inbar & Sandler, 1997). ماهیت مخفیانه رژیم امنیتی بین رژیم صهیونیستی و کشورهای خلیج فارس اجازه می‌دهد که اشکال مختلفی از تعامل، از جمله تعاملات آشکار، میان طرف‌های درگیر وجود داشته باشد. چنین رژیم امنیتی با وجود اختلافات تاریخی و ایدئولوژیک اما با محوریت درک مشترک از تهدید و نفوذ ایران در منطقه، گسترش نفوذ محور مقاومت و نگرانی‌های مشترک نسبت به تغییرات در سیاست‌های خاورمیانه‌ای آمریکا طراحی شده است (Kaye, 2021). یکی از جنبه‌های مورد توجه این روابط، تلاش برخی از کشورهای خلیج فارس برای نزدیکی به گروه‌های یهودی طرفدار رژیم صهیونیستی در ایالات متحده و همچنین تعامل مستقیم با رژیم صهیونیستی برای جلب حمایت و اشینگتن است. در شرایطی که تعهد آمریکا به امنیت منطقه دچار نوسان است، ساختار یک رژیم امنیتی میان رژیم صهیونیستی و برخی از اعضای شورای همکاری خلیج فارس، می‌تواند ایالات متحده را در معادلات منطقه و در برابر ایران حفظ کند (Jones and Guzansky, 2020). بنابراین سکوت و انفعال کشورهای منطقه در مورد وقایع غزه، لبنان و حتی سوریه به سبب شکل‌گیری "موازنه پنهان" در منطقه است.

۳-۴. عملیات پیش‌دستانه و تأکید بر تقابل با جمهوری اسلامی ایران

اسناد بالادستی امنیتی رژیم صهیونیستی، ایران را به‌عنوان مهم‌ترین منشأ تهدید برسازی کرده است؛ به نحوی که بر اساس سند فوق امنیتی "مأموریت ارتش رژیم صهیونیستی" در سال ۲۰۱۵، فلسطین اولین تهدیدکننده این رژیم و ایران، حزب‌الله و سوریه در اولویت دوم قرار دارند که در به‌روزرسانی سند در سال ۲۰۱۸، تهدید ایران در اولویت اول قرار گرفت (تقی‌زاده سالاری و دیگران، ۱۴۰۰، ص. ۸۲). بر اساس استراتژی «نبرد در میان جنگ‌ها»^۱ تقابل مستقیم و جنگ با نیروهایی که تهدیدی برای منافع امنیتی رژیم صهیونیستی به شمار می‌روند، در مرکز و محور این استراتژی قرار دارد. گرچه هدف اصلی این استراتژی در نهایت شامل هدف‌گیری مواضع نظامی ایران است. این رویکرد به‌گونه‌ای طراحی شده است که در آن از تاکتیک‌های خاصی برای مدیریت و محدود کردن تهدیدات استفاده می‌شود. به‌طور خاص، توجه به تاکتیک «ردپای ضعیف»^۲ به‌عنوان یکی از اصول کلیدی این استراتژی اهمیت دارد؛ جایی که عملیات نظامی در مناطقی با ویژگی‌های خاکستری (مناطق که حوادث در آن‌ها سریع، غافلگیرکننده و به‌طور محرمانه رخ می‌دهد و هیچ طرفی مسئولیت آن‌ها را بر عهده نمی‌گیرد) انجام می‌شود. رژیم صهیونیستی از این استراتژی، به‌منظور تقویت بازدارندگی، به تأخیر انداختن آغاز یک درگیری تمام‌عیار و ایجاد حس آسیب‌پذیری در طرف مقابل بهره می‌برد (Lappin, 2018). در قالب راهبرد مبام، ممانعت از ایجاد پایگاه‌های پهپادی تهاجمی در خاک سوریه توسط ایران؛ انهدام کریدور زمینی و محور اتصال عراق به سوریه و انسداد راه انتقال سلاح و تسلیحات به شبه‌نظامیان تحت حمایت ایران (Lappin, 2019)، نیز هدف‌گذاری شده است. در قالب این استراتژی، رژیم صهیونیستی به‌طور خاص بر روی ممانعت از استقرار پایگاه‌های پهپادی تهاجمی توسط ایران در خاک سوریه، هدف‌گذاری کرده است. علاوه بر این، عملیات نظامی برای انهدام کریدورهای زمینی و محورهای اتصال عراق به سوریه و همچنین انسداد مسیرهای انتقال سلاح و تجهیزات نظامی به شبه‌نظامیان تحت حمایت ایران، بخشی از اهداف کلیدی استراتژی «نبرد در میان جنگ‌ها» به شمار می‌روند (Lappin, 2019).

همه اقدامات فوق در ذیل راهبرد عملیات پیش‌دستانه مورد تأکید قرار گرفته است. عملیات پیش‌دستانه ناظر به فقدان عمق راهبردی این رژیم یا عدم توان برای

1. MABAM

2. Low Footprint

حضور در جنگ‌های طولانی مدت است. بدین معنا که وقوع هرگونه حمله به این رژیم سبب فتح سرزمینی آن در اندک زمان خواهد شد و لذا رژیم صهیونیستی برای جلوگیری از وقوع چنین رخدادی در آغاز نمودن جنگ پیش‌دستی می‌کند (قرشی و پورحسن، ۱۴۰۰، ص. ۱۵۰). چراکه از فرو رفتن در باتلاق ژئوپلیتیک و درگیر شدن در یک تقابل طولانی مدت و هرز دهنده منابع به شدت نگران است (Cokun, 2021). شاهد مثال دیگر در این زمینه، انتشار سند راهبردی دیگری در سال ۲۰۱۸ توسط اندیشکده Mitvim است که از مهم‌ترین بندهای آن بروز همسایگی جدید فراتر از عرصه جغرافیایی، بسط روابط محرمانه با برخی کشورهای عربی و بروز پدیده منافع مشترک در زمینه نفت و انرژی اقتصاد بوده (تقی‌زاده سالاری و دیگران، ۱۴۰۰، ص. ۸۱) که همگی حاکی از استراتژی عملیات پیش‌دستانه رژیم صهیونیستی در تقابل با جمهوری اسلامی است.

۳-۵. تضعیف محور مقاومت و حذف پشتیبانی لجستیکی سوریه

شدت رقابت برای شکل‌دهی به نظم ژئوپلیتیکی جدید در منطقه غرب آسیا پس از سرنگونی صدام و بیداری اسلامی که برخی از آن به‌عنوان جنگ سرد منطقه‌ای و اسلامی یاد کرده‌اند (Menezes & Nasser, 2024)، با بحران سوریه، به اوج خود رسید؛ به نحوی که شکل‌گیری محور مقاومت به رهبری ایران، رژیم صهیونیستی را به این احساس رساند که توسط یک تهدید چند وجهی توسط گروه‌های مسلح شیعه و سنی احاطه شده و باید خود را به تحکیم یک حلقه امنیتی با مصر و اردن، با تکیه بر ایالات متحده برای اطمینان از برتری کیفی نظامی و جست‌وجوی شرکای جدید در خلیج فارس برای مهار نفوذ ایران سوق دهد (قرشی و پورحسن، ۱۴۰۰، ص. ۱۵۶). از این‌رو، رژیم صهیونیستی اهدافی چندجانبه را در قبال سوریه دنبال کرده است که از جمله آن‌ها می‌توان به کاهش حضور و نفوذ ایران در این کشور، جلوگیری از انتقال تسلیحات پیشرفته به حزب‌الله، تضعیف مشروعیت ادعاهای سوریه درباره بلندی‌های جولان و تلاش برای تبدیل سوریه به کشوری با سیاستی خنثی به‌منظور تسهیل فرایند فلسطین‌زدایی اشاره کرد. در همین راستا، این رژیم اقداماتی نظیر حمایت از مداخله مستقیم آمریکا در سوریه، تلاش برای حساسیت‌زدایی و مشروعیت‌بخشی تدریجی به نقش خود در منطقه از طریق سیاست «همسایه خوب» و برقراری گفت‌وگو و تعامل با روسیه را در پیش گرفته است. هدف اصلی از این اقدامات، خروج نیروهای نظامی ایران و متحدانش از سوریه یا حداقل محدودسازی حضور آن‌ها بوده

است (تقی‌زاده سالاری و دیگران، ۱۴۰۰، ص. ۹۵). در ادامه بحران غزه و با فروپاشی دولت اسد، رژیم صهیونیستی توانست از این فرصت برای انهدام زیرساخت‌ها و تسلیحات نظامی سوریه در بلندی‌های جولان بهره‌برداری کرده و به تسلط کامل بر این منطقه دست یابد. این استراتژی، بخشی از سیاست گسترده‌تر رژیم صهیونیستی برای تضعیف نفوذ منطقه‌ای ایران و وادار ساختن تهران به عقب‌نشینی از حوزه‌های ژئوپلیتیک هم‌جوار خود ارزیابی می‌شود.

۳-۶. ایجاد کریدورهای اقتصادی در منطقه با مرکزیت رژیم صهیونیستی

یکی از تحولات مهم در سیاست‌های منطقه‌ای رژیم صهیونیستی در سال‌های اخیر، تمرکز بر ایجاد کریدورهای اقتصادی است که به‌ویژه با هدف تقویت روابط تجاری و امنیتی این رژیم با کشورهای منطقه و جهان شکل گرفته است. این استراتژی نه تنها به دنبال تقویت موقعیت اقتصادی رژیم صهیونیستی در بازارهای جهانی است، بلکه در راستای پیوند امنیت سرزمین‌های اشغالی با امنیت کشورهای منطقه و همچنین کاهش هزینه‌های اقتصادی و نظامی اقدامات ایران و محور مقاومت در منطقه قرار دارد. یکی از پروژه‌های مهم در این راستا، ایجاد دالان اقتصادی هند-خاورمیانه-اروپا (IMEC) است. این کریدور که به‌طور رسمی در سال‌های اخیر مورد توجه قرار گرفته است، به دنبال برقراری یک شبکه تجاری و ترانزیتی میان هند، کشورهای خاورمیانه و اروپا است. هدف اصلی این پروژه، تسهیل در مسیرهای تجاری و حمل‌ونقل کالا است که به رژیم صهیونیستی نیز به‌عنوان نقطه اتصال میان آسیا و اروپا امکان می‌دهد تا به یک «هاب تجاری»^۱ مهم تبدیل شود. این دالان اقتصادی می‌تواند تأثیرات زیادی بر روابط اقتصادی رژیم صهیونیستی با کشورهای مختلف منطقه‌ای از جمله عربستان سعودی، امارات متحده عربی و بحرین داشته باشد (Katz, 2021). این پروژه همچنین در پی تقویت وابستگی اقتصادی کشورهای منطقه به رژیم صهیونیستی است و به‌طور غیرمستقیم، تهدیدهای امنیتی و اقتصادی ایران و محور مقاومت را با افزایش هزینه‌های تجاری برای آن‌ها تشدید می‌کند (Feigenbaum, 2020). در کنار پروژه‌های اقتصادی، رژیم صهیونیستی از توافقاتی چندجانبه‌ای مانند توافق I2U2 (همکاری میان رژیم صهیونیستی، هند، ایالات متحده و امارات متحده عربی) بهره‌برداری کرده است. این توافق در سال‌های اخیر به‌ویژه

پس از انعقاد پیمان ابراهیم میان رژیم صهیونیستی و کشورهای عربی، به‌عنوان ابزاری استراتژیک در جهت تقویت روابط اقتصادی و امنیتی رژیم صهیونیستی با کشورهای منطقه به‌کار گرفته شده است (Kaufman, 2022). در چهارچوب این توافق، رژیم صهیونیستی و کشورهای شریک در I2U2 هدف دارند تا از طریق پروژه‌های مشترک در حوزه‌های مختلف اقتصادی مانند انرژی، آب و کشاورزی، به‌طور مستقیم و غیرمستقیم امنیت اقتصادی و انرژی خود را تأمین کنند. این توافقات همچنین با هدف کاهش تأثیرات تحریم‌های اقتصادی علیه ایران و ایجاد یک ساختار امنیتی جدید در منطقه شکل گرفته‌اند که به‌طور مستقیم بر امنیت ملی رژیم صهیونیستی تأثیرگذار است (Lustick, 2021). با این استراتژی، رژیم صهیونیستی می‌تواند از هرگونه تهدید اقتصادی علیه خود جلوگیری کند و در عین حال، با کاهش وابستگی کشورهای منطقه به ایران و تقویت هم‌پیمانی‌های اقتصادی و امنیتی، قدرت بازدارندگی خود را در برابر تهدیدات ایران افزایش دهد (Hass, 2020).

۴. سیاست‌های منطقه‌ای جمهوری اسلامی در برابر رژیم صهیونیستی

جمهوری اسلامی برای حفظ استقلال، یکپارچگی سرزمینی و امنیت خود، همواره رویکرد نواقع‌گرایی تدافعی را در نگرش سیاست خارجی خود به مسائل منطقه‌ای و بین‌المللی مورد توجه قرار داده (خلقی و دیگران، ۱۴۰۲؛ باقری و عبدالله، ۱۴۰۲) و برای حل منازعات و در جهت اقدامات تقابلی رژیم صهیونیستی، از استراتژی‌های ذیل بهره می‌برد:

۴-۱. استراتژی بازدارندگی؛ ارتقای اقدام تلافی‌جویانه و تنوع در ظرفیت راهبردهای تقابلی

جنگ هشت‌ساله ایران و عراق، بیهودگی تسلیحات متعارف در مقایسه با تسلیحات نامتعارف، تفاوت فاحش در نحوه رفتار جامعه بین‌المللی با کره شمالی هسته‌ای و ایران، جمهوری اسلامی را به دو مفهوم رساند. نخست، اینکه بازدارندگی امری مهم در مهار رفتار تهاجمی کشورهاست و در این میان بازدارندگی هسته‌ای به‌عنوان عالی‌ترین سطح بازدارندگی نظامی حائز اهمیت است. چرا که در سیاست بازدارندگی هسته‌ای، توان ضربه دوم و قابلیت ایجاد ضربه‌ای وسیع‌تر اهمیت ندارد؛ بلکه ضربه اول باید خاصیت نابودی را داشته باشد به‌طوری‌که بازیگری برای ضربه دوم وجود

نداشته باشد (Vishwanathan, 2017). به این سبب، ایران راهبردی کلان را در حوزه‌های نظامی جهت افزایش توانمندی‌های موشکی، پهپادی در حوزه بازدارندگی متعارف، توسعه و تقویت محور مقاومت در حوزه بازدارندگی روانی و فناوری هسته‌ای را در زمینه بازدارندگی هسته‌ای در پیش گرفت. در عرصه نظامی، تمرکز بر توسعه صنایع دفاعی و اجرای پژوهش‌های پیشرفته در زمینه فناوری‌های تسلیحاتی، موشکی و تجهیزات نظامی، با هدف تجهیز نیروهای مسلح و کاهش وابستگی به منابع خارجی، در اولویت قرار گرفت (Sen & Alemdar, 2024)؛ بنابراین، به دست آوردن موشک‌های پیشرفته، پهپادها و فناوری هسته‌ای در برابر قدرت‌های منطقه‌ای بالأخص رژیم صهیونیستی به معنای ایجاد بازدارندگی متقابل موجب افزایش جایگاه منطقه‌ای و بازدارندگی ایران گردیده است (عموزاده و دیگران، ۱۴۰۱؛ Sen & Alemdar, 2024؛ Thomas, 2024). با توجه به تئوری نواقع‌گرایی، در جایی که کشوری از تهدیدات امنیتی نسبت به خود مطمئن باشد، انتخاب استراتژی بازدارندگی امری دور از ذهن نیست. البته از منظر قدرت‌های منطقه‌ای و غرب به رهبری آمریکا، مسئله ایران تلاشی برای افزایش امنیت نیست، بلکه تلاشی برای افزایش قدرت محسوب می‌گردد (Sternfeld, 2024)؛ بنابراین، یک ایران مسلح به سلاح هسته‌ای، با توان موشکی قطعاً دشمنی خطرناک‌تر برای رژیم صهیونیستی محسوب می‌گردد. پرسشی که در اینجا به ذهن متبادر می‌شود این است که چرا با وجود سیاست بازدارندگی متقابل موفق جمهوری اسلامی ایران و افزایش قدرت موشکی، پهپادی و پیشرفت در فناوری هسته‌ای، عملیات «وعده صادق» نخست نتوانست مانع از اقدام خصمانه رژیم صهیونیستی گردد. این موضوع نشان‌دهنده طراحی و اجرای سطحی متمایز از بازدارندگی توسط رژیم صهیونیستی است که توانسته است خاصیت آسیب‌پذیری و شکنندگی را در معادلات امنیتی ایران ایجاد نماید. رژیم صهیونیستی با عبور از سطح بازدارندگی متقابل و توازن وحشت، در پی ایجاد مرحله‌ای پیشرفته‌تر از بازدارندگی است که بتواند برتری نسبی و ساختاری را در برابر جمهوری اسلامی ایران حفظ نماید. به بیان دقیق‌تر، این رژیم به دنبال دستیابی به سطحی از بازدارندگی است که نابرابری راهبردی را علیه ایران تقویت کند و به این وسیله توانایی‌های تقابلی ایران را محدود سازد. در واقع پس از رویدادهای ۲۰۱۱ و شتاب ایران در شکل‌دهی به بازدارندگی متقابل، رژیم صهیونیستی متمایل به استفاده از

بازدارندگی گسترده و بازدارندگی انکاری^۱ شده است. این نوع بازدارندگی بر جلوگیری از موفقیت طرف مقابل متمرکز است (Freedman, 2004). رژیم صهیونیستی نخست، با بازدارندگی انکاری و استقرار سامانه‌های پیشرفته دفاع موشکی مانند «گنبد آهنین» و سامانه‌های لیزری نوین تلاش نموده توانمندی‌های موشکی و پهبادی ایران را خنثی سازد. این سامانه‌ها نه تنها سطح حفاظت از زیرساخت‌های حیاتی و مناطق حساس را افزایش داده‌اند، بلکه با تقویت قابلیت‌های دفاعی فعال و غیرفعال، هزینه حملات احتمالی ایران را به شدت بالا برده‌اند. دوم، رژیم صهیونیستی از رویکردهای نامتقارن برای ایجاد بازدارندگی بهره می‌گیرد. از جمله این رویکردها می‌توان به استفاده از فناوری‌های پیشرفته در عملیات هدفمند نظیر ترور و حذف فیزیکی دانشمندان، فرماندهان نظامی ایران و رهبران مقاومت اشاره کرد. همچنین، انجام حملات سایبری و تکنولوژیکی با هدف فلج سازی زیرساخت‌های حیاتی ایران بخشی از این راهبرد نامتقارن محسوب می‌شود. این اقدامات با هدف تضعیف قابلیت‌های راهبردی ایران و ارسال پیام بازدارنده به سایر بازیگران منطقه‌ای طراحی و اجرا می‌شود. رژیم صهیونیستی با ترکیب بازدارندگی انکاری و بازدارندگی گسترده (که در صفحات پیشین به آن اشاره شد) و بهره‌گیری از فناوری‌های پیشرفته، در تلاش است که نه تنها سطح بازدارندگی متقابل را پشت سر بگذارد، بلکه شکاف نابرابر و ساختاری میان توانمندی‌های دفاعی و تهاجمی خود و ایران ایجاد کند. در این چهارچوب، اقدامات نامتقارن و فناورانه به‌عنوان ابزارهایی مؤثر برای فلج سازی توانمندی‌های کلیدی ایران به کار گرفته می‌شوند.

۴-۱-۱. جنگ‌های نامتقارن و نقش بازوهای ژئوپلیتیک ایران در تحولات

منطقه‌ای

چینش و آرایش کنشگران منطقه‌ای در کنار توزیع خاص قدرت در میان کنشگران و عدم شکل‌گیری سیستم امنیت دسته جمعی موجب شده تا مؤلفه خودیاری در منطقه بیش از سایر مناطق خود را نشان دهد. منازعات در محور عربی و میان سایر کشورها عدم اطمینان و معضل امنیتی را بیش‌ازپیش جدی نموده است. لذا یکی از راهکارهای جمهوری اسلامی ایران جهت ایجاد عمق استراتژیک در منطقه، دور نمودن تهدیدات امنیتی از مرزهای خود و تقابل با دشمنان در سرزمین‌های دیگر

1. Denial Deterrence

است که موجب شکل‌دهی به گروه‌های مقاومت شده است. جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان کشوری که تنهایی استراتژیک را در طول سال‌های جنگ عراق علیه خویش به‌خوبی تجربه نموده، به این باور رسیده که تنها از طریق تفوق قدرت و افزایش نفوذ می‌تواند امنیت سرزمینی و مرزی خود را حفظ کند (Cingoza et al, 2024). این عمل استراتژیک از طریق مفهومی، انتزاعی و استراتژیک با استفاده از ایجاد و تقویت گروه‌های وفادار و ایجاد پایگاه‌های نظامی گروه‌های مقاومت و تقویت قدرت نظامی آن‌ها و نیز اتحاد با کشورهای همسو تأمین می‌شود (Javadi Arjmand, Mohammadi, Masiri & Mokarami poor, 2021). هرچند ایالات متحده آمریکا و رژیم صهیونیستی از نظر قدرت نظامی متعارف در منطقه برتری دارند، اما آنچه جایگاه ایران را برجسته می‌کند، شبکه نفوذ گسترده‌ای است که از طریق بازوهای ژئوپلیتیکی ایجاد کرده است. این عامل، به‌ویژه در معادلات نظامی و امنیتی، اهمیت استراتژیک بیشتری دارد و در نهایت، بسیاری از تنش‌های منطقه غرب آسیا را به سود ایران شکل می‌دهد (ارغوانی پیرسلامی و آرایش، ۱۴۰۱، ص. ۲۱). برای مثال ایران، با مهار ترکیه در عراق و سوریه، ایجاد موازنه در روابط با رژیم صهیونیستی و افزودن عراق به حلقه دوستان ایران در جهان عرب، توانست نقش استراتژیک منطقه‌ای و خاصیت تعیین‌کنندگی نظم منطقه‌ای را حفظ کند (نظامی پور و همکاران، ۱۴۰۲، ص. ۲۶۰).

۴-۱-۲. افزایش توان موشکی و استراتژی‌های نظامی

ایران در سه دهه اخیر توانایی موشکی خود را به شکل محسوسی تقویت بخشیده به نحوی که حاصل آن دستیابی به طیفی از موشک‌های کوتاه‌برد، میان‌برد و حتی موشک‌های بالستیک و قاره‌پیما بوده است (قیصری و خضری، ۱۳۹۵، ص. ۶۷). ضعف در حوزه قدرت موشکی و آسیب‌پذیری ناشی از آن، برتری نظامی رژیم صهیونیستی در عرصه نیروی هوایی و موشکی، تأکید دکترین دفاعی ایران بر بازدارندگی فراسرزمینی و نبرد نامتقارن (ارغوانی پیرسلامی و پیرانخو، ۱۳۹۶، ص. ۶۹) و درک موانع و محدودیت‌های ناشی از تحریم‌های بین‌المللی در حوزه دفاعی، موجب شد تا ایران اهتمام و خوداتکایی ویژه‌ای در حوزه تقویت توانمندی موشکی، ارتقای توان بازدارندگی و تعمیق عمق استراتژیک دفاعی-امنیتی خویش داشته باشد. توان موشکی در مقایسه با دیگر تسلیحات دفاعی دارای مزیت‌هایی از جمله قدرت مانور بالا و سرعت در پاسخ متقابل و غافلگیرانه، ضربه مؤثر بدون دفاع متناسب و یا ایجاد هزینه‌های چندبرابری دفاع برای طرف مقابل، دسترسی به اهداف دوردست با دقت

نقطه زنی بالا و تولید ارزان در مقیاس وسیع (علیپور و میرزاجانی، ۱۴۰۲، ص. ۲۳۷)، بوده که توانسته این قدرت را به یک قدرت بازدارنده مؤثر تبدیل نماید. توان موشکی ایران نه تنها به افزایش قدرت بازدارندگی این کشور کمک کرده است، بلکه به عنوان یک جایگزین برای خرید تسلیحات خارجی نیز عمل کرده است. این مؤلفه، همراه با تفسیر تهدیدآمیز از رفتار ایران، نگرش تهدیدآمیز کشورهای منطقه از جمله کشورهای عربی و رژیم صهیونیستی را تشدید کرده است (Akbarzadeh, 2024; Van Veen & Touval, 2024). از منظر رژیم صهیونیستی، این اقدامات نظامی ایران به طور خاص به منظور هدفگیری مناطق اشغالی و ایجاد ناامنی در مجاورت جغرافیایی تل‌آویو برنامه‌ریزی شده است به گونه‌ای که رژیم صهیونیستی در تنگنای ژئوپلیتیک سرزمینی محصور گردد. از سوی دیگر، کشورهای عربی منطقه بر این باورند که با وجود هزینه‌های بسیار جهت خرید تسلیحات پیشرفته اما در نهایت فعالیت هسته‌ای ایران، اثربخشی این تسلیحات را از میان می‌برد. هر دو طرف، به ویژه با در نظر گرفتن هم‌زمان برنامه هسته‌ای ایران، معتقدند که این فعالیت‌ها تهدیدات امنیتی منطقه‌ای را افزایش می‌دهد. چراکه موشک‌های دوربرد و بالستیک که ایران در حال توسعه آن‌هاست، پتانسیل حمل کلاهک‌های هسته‌ای را دارند. این امر می‌تواند منجر به بی‌ثباتی و افزایش پیچیدگی‌های امنیتی در منطقه شود و به یک معمای امنیتی عمیق‌تر تبدیل گردد (Brookes & Phillips, 2021).

۴-۱-۳. استراتژی بهره‌گیری از مزیت ژئوپلیتیک؛ توجه به قدرت دریایی

ژئوپلیتیک انگیزه لازم برای شکل‌گیری اراده و اثرگذاری بر سطح قدرت کنشگر را موجب می‌شود؛ ژئوپلیتیک، عرصه‌ای است که هر کنشگر با تکیه بر ظرفیت‌های قدرت ملی و وزن ژئوپلیتیکی خود، می‌کوشد با گسترش حوزه نفوذ و افزایش دامنه اثرگذاری، جایگاه و منزلت ژئوپلیتیک پایه خویش را تقویت نماید. این تلاش‌ها در نهایت به منظور ارتقای موقعیت و تثبیت جایگاه در ساختار قدرت جهانی انجام می‌پذیرد (Alcaro, 2023). بر اساس یک گزاره در نظریه‌های ژئوپلیتیک، هر کشوری که بر تنگه‌های بین‌المللی و محورهای جغرافیایی تسلط داشته باشد توانایی تغییر نظم جهانی را داراست (پیشگاهی‌فرد و نورعلی، ۱۴۰۲). در خصوص جمهوری اسلامی، دسترسی به آب‌های آزاد، تنگه هرمز و راه‌های مواصلاتی از جمله عناصر مهم ژئوپلیتیک هستند. اما تاکنون این موقعیت تنها ابعاد منفی و چالش‌زا برای کشور داشته است. در حالی که در چهارچوب استراتژی کنش‌مند ایران و در چرخش

سیاست حل بحران از مسیر مشارکت فعال، تهران تلاش نموده تا تمامی ظرفیت‌های ژئوپلیتیکی خود را برای حل بحران‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای بکار گیرد. از این رو با توجه ویژه به مبحث بنادر خود و بهره‌گیری از ظرفیت تنگه هرمز تلاش نموده تا قدرت نظامی دریایی خود را با جدیت افزایش دهد و ثانیاً در مواقع بحران از نظارت و کنترل تنگه‌ها سود ببرد. توقیف کشتی‌ها و نفت‌کش‌های قانون‌شکن و یا انسداد مسیر کشتی‌های تجاری برای حل بحران‌ها در این چهارچوب قابل تعریف است. جنگ یمن نیز نشان داد که داشتن دست برتر در کنترل سواحل بین‌المللی تا چه میزان بر سرنوشت جنگ‌ها می‌تواند مؤثر باشد. ایران علاوه بر کنشگری فعال و بهره‌گیری از امتیاز موقعیت ژئوپلیتیک خود در تنگه هرمز تلاش دارد تا عمق ژئوپلیتیک خود را در سایر آب‌های بین‌المللی گسترش دهد تا از این مسیر بتواند سیاست اعمال فشار و رویکرد تهاجمی را اتخاذ کند. در بحران کنونی غزه نیز کنترل مسیرهای آبی کشتی‌های غربی و رژیم صهیونیستی با مبدأ و مقصد این رژیم، شدیداً مورد حمله قرار گرفته و توانسته فشارهای اقتصادی را بر تل‌آویو تحمیل کند (Reisinezhad, 2021).

۵. بحران غزه؛ تداوم سیاست‌ها یا بازنگری در استراتژی‌ها؟

در هفتم اکتبر ۲۰۲۳ شاخه نظامی حماس در واکنش به جنایات رژیم صهیونیستی، در اقدامی غافلگیرانه به سرزمین‌های اشغالی در مرز غزه حمله کرد. از آن پس با حمله همه‌جانبه رژیم صهیونیستی به غزه و کشتار غیرنظامیان به‌ویژه کودکان، افکار عمومی جهان و برخی کشورها دست به اعتراض زدند. فراتر از نوع نبرد و رویدادهای درون میدان جنگ، شروع یک بحران در منطقه غرب آسیا به معنای ظرفیت تغییر در موازنه قوا، شکل‌گیری و یا شدت‌یابی تهدیدات امنیتی و شکل‌گیری ائتلاف‌های جدید در منطقه است. در راستای سیاست‌های تقابلی رژیم صهیونیستی به‌موازات گسترش دامنه و عمق نظامی جنگ در غزه، تل‌آویو با سه بحران مواجه شد. بحران مشروعیت از داخل مرزهای خود و گسترش اعتراضات یهودیان ساکن در سرزمین اشغالی؛ فشار برخی از کشورهای جهان جهت توقف جنگ و البته اعتراضات افکار عمومی جهان در حمایت از مردم غزه در سطح کلان و نگرانی کشورهای منطقه از پیوستن محور مقاومت به جنگ و گسترده‌تر شدن جنگ در منطقه، گرچه سران عربی منطقه در حالت انفعال و سکوت قرار گرفتند اما از نظرشان توافق صلح ابراهیم به حاشیه رفت و با فشار افکار عمومی داخل مرزهای خود، مناسبات اقتصادی‌شان با

تل‌آویو همچون ترکیه به حداقل رسید. در نتیجه این انزوا، رژیم صهیونیستی با هدف احیای نیروی نظامی خود و پیروزی در جنگ با هدف گسترش دامنه جنگ با ظرفیت جمهوری اسلامی دست به اقدامات خصمانه آشکار علیه تهران زد. به شهادت رساندن نیروهای مستشاری ایران در سوریه، اصابت موشک‌های رژیم صهیونیستی به مقر نظامیان ایرانی در سوریه، تخریب موشکی ساختمان کنسولگری ایران در سوریه، ترور شهید اسماعیل هنیه در تهران و نهایتاً ترور سید حسن نصرالله به معنای اعلان جنگ مستقیم علیه ایران انجام شد. رژیم صهیونیستی جهت دریافت کمک‌های نظامی و حمایتی از کشورها غربی به‌ویژه آمریکا، دخالت دادن قدرت‌های بزرگ به میدان جنگ، فشار بر غزه جهت پذیرش صلح مورد قبول خود و حذف حزب‌الله و حماس، در پی وارد نمودن ایران به صحنه نبرد بود. از این‌رو با نقض حاکمیت ایران به دنبال افزایش آتش جنگ و نابودی حزب‌الله برآمد. عملیات وعده صادق از سوی ایران در جهت افزایش قدرت بازدارندگی با هدف قرار دادن مواضع نظامی رژیم صهیونیستی انجام شد و دستاوردهای منطقه‌ای به‌سزایی را برای تهران در پی داشت. گسترش همکاری‌های منطقه‌ای به‌ویژه در حوزه سیاست همسایگی (عربستان سعودی)، تمایل کشورهای رقیب به ارتباط بیشتر با ایران و گشایش در تعاملات (مصر، تاجیکستان، بحرین و حتی پاکستان)، اثرگذاری قدرت بازدارندگی ایران از جمله دستاوردهای مورد اتفاق و قابل قبول متفکران این حوزه است؛ اما اقدام رژیم صهیونیستی در ترور اسماعیل هنیه در تهران به معنای شکل‌دهی به یک نماد اصلی از قدرت اهمیت یافت. این اقدام که پس از عملیات وعده صادق انجام شد نشان داد که بازدارندگی متقابل و اقدام تلافی‌جویانه، سیاست کارآمدی در برابر این رژیم نیست. ترور رهبر مقاومت در کشور محور مقاومت در حوزه معنایی می‌تواند اثرگذاری گفتمان رژیم صهیونیستی را در چهارچوب مرزهای خود و حتی مناسبات منطقه‌ای تثبیت کند. از طرفی رژیم صهیونیستی نشان داد که ظرفیت افزایش تقابل حتی در یک جنگ فرسایشی را دارد، بنابراین دست به اقدامات پیش‌دستانه می‌زند. برای فهم هدف رژیم صهیونیستی از این اقدام و انتخاب بهترین استراتژی تقابلی از سوی ایران، توجه به این نکته که رژیم صهیونیستی سیاست‌های قبلی خود را تداوم بخشیده و یا به دنبال استراتژی‌های ابتکاری غیرقابل پیش‌بینی برای تغییر مسیر تقابل و تعارض با جمهوری اسلامی ایران است، اهمیت دارد. اقدامات رژیم صهیونیستی و تلاش‌های آن برای گسترش بحران به لبنان و افزایش شدت تنش‌ها در منطقه، به‌ویژه طرح‌هایی مانند فروپاشی سوریه و نابودی تمام تجهیزات نظامی و

تصرف اراضی استراتژیک، به‌ویژه بلندی‌های جولان، نشان‌دهنده اراده رژیم صهیونیستی در بهره‌برداری از شکاف‌های نابرابر در توانمندی‌های ویژه، از جمله برتری در عرصه اطلاعاتی، بازدارندگی گسترده و موازنه پنهان است. هدف این اقدامات، افزایش هزینه‌های امنیتی جمهوری اسلامی ایران و تضعیف قدرت آن از طریق ایجاد توالی بحران‌ها در محور مقاومت است. رژیم صهیونیستی به‌دنبال به‌کارگیری راهبردهایی است که نه‌تنها بر تهدیدات مستقیم ایران تمرکز دارد، بلکه می‌کوشد با بهره‌گیری از ابتکارات استراتژیک، ایران را در موقعیتی دشوار قرار دهد. در این چهارچوب، تل‌آویو با هدف غافلگیری جمهوری اسلامی ایران و ایجاد سردرگمی در میان رهبران آن، به انتخاب شیوه‌ها، ابزارها و مسیرهای جدیدی نسبت به گذشته پرداخته است. هرچند هدف اساسی رژیم صهیونیستی، گسترش جنگ در منطقه با محوریت ایران است، اما این بار تلاش کرده است با تغییر روش‌ها و ابعاد مختلف تهدید، محاسبات ایران را از هم گسیخته و بحران‌های بیشتری را در منطقه به‌وجود آورد. در مقابل، جمهوری اسلامی ایران در عملیات «وعده صادق نخست و دوم» نشان داده است که در پی قاعده‌مند ساختن میدان نبرد و باقی‌ماندن در چهارچوب بازدارندگی متقابل و تداوم استراتژی‌های پیشین خود است. به همین دلیل، سیاست‌های تقابلی و اقدامات تلافی‌جویانه ایران، نتوانسته است رژیم صهیونیستی را به رفتار عاقلانه و منطبق با منافع ملی خود وادار کند. در چنین وضعیتی و با توجه به تحولات اخیر در سوریه که به‌طور خاص باعث بروز خلأ قدرت ایران در منطقه شامات شده است و حزب‌الله لبنان نیازمند بازتولید قدرت مادی و معنوی خود برای بازسازی موازنه در برابر تهدیدات منطقه‌ای است، احتمال تداوم بحران‌ها و افزایش تنش‌ها در منطقه وجود دارد. از این‌رو، جمهوری اسلامی ایران نیز ملزم است که سیاست‌های ابتکاری و پیشرفته‌ای را به‌کار گیرد تا از مرحله نواقح‌گرایی تدافعی عبور کرده و به‌سوی تقویت توان تهاجمی و پیشبرد اهداف بلندمدت خود حرکت کند.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

پژوهش حاضر با نگرشی آینده‌نگرانه سعی در تحلیل استراتژی‌های مدیریت بحران جمهوری اسلامی در مقابله با رژیم صهیونیستی و پاسخ به این سؤال پژوهشی داشت که آیا استراتژی‌های کنونی مدیریت بحران در دکترین امنیتی جمهوری اسلامی، نیازمند بازاندیشی و تحول است؟ تحلیل یافته‌ها بیانگر آن بود که الگوهای سیاست

خارجی ایران در بحران‌های منطقه‌ای و در برابر رژیم صهیونیستی، پیش از عملیات نظامی هفتم اکتبر ظرفیت پاسخگویی به افزایش تهدیدات عینی این رژیم علیه جمهوری اسلامی را نداشته است و اگرچه پژوهش‌های متعددی با امعان نظر به گزاره‌ها و مفروضات نظریه نواقعی‌گرایی، رویکرد نواقعی‌گرایی تدافعی را در صورت‌بندی استراتژی‌های حل بحران و تقابل جمهوری اسلامی با رژیم صهیونیستی مؤثر دانسته و حفظ امنیت را سرلوحه سیاست خارجی ایران دانسته‌اند (فلاح و منصور، ۱۴۰۲؛ لافت، ۲۰۲۴؛ شاین، ۲۰۲۴)، اما بر اساس یافته‌های این پژوهش، استراتژی‌های کنونی جمهوری اسلامی ایران در مواجهه با رژیم صهیونیستی که عمدتاً بر نواقعی‌گرایی تدافعی استوار هستند، در پاسخ به بحران‌های پیچیده و متحول منطقه‌ای ناکارآمد به نظر می‌رسند. هرچند این استراتژی‌ها توانسته‌اند برخی تهدیدات امنیتی را مهار کنند، اما تغییرات سریع در نظم منطقه‌ای، گسترش بحران‌ها و رفتارهای پیش‌دستانه رژیم صهیونیستی، بازنگری در دکترین امنیتی ایران را الزامی می‌سازد.

یافته‌ها نشان می‌دهد که دکترین نواقعی‌گرایی تدافعی ایران، مبتنی بر بازدارندگی و تقابل محدود، قادر به پیشگیری از ابتکارات استراتژیک رژیم صهیونیستی نبوده است. این دکترین در مواجهه با اقداماتی مانند تقویت بازدارندگی گسترده رژیم صهیونیستی، بهره‌گیری از فناوری‌های پیشرفته در عملیات هدفمند و ایجاد ائتلاف‌های منطقه‌ای، همچون پیمان ابراهیم، کارایی کافی نداشته و نیازمند تحول به سوی نواقعی‌گرایی تهاجمی است؛ به عبارت دیگر، صرفاً استراتژی بازدارندگی و تلاش در جهت کسب امنیت نسبی نمی‌تواند دست برتر را در تقابل با رژیم صهیونیستی برای ایران به ارمغان بیاورد و در گامی بلندتر، استراتژی‌های ایران می‌بایست در راستای توسعه نفوذ و منطق افزایش قدرت بیشتر در فرایند حل منازعات و مبتنی بر رویکرد نواقعی‌گرایی تهاجمی، ذیل استراتژی افزایش قابلیت تهاجمی و تغییر در دکترین امنیتی دفاعی کشور ساماندهی گردد تا بتواند تهاجمات را دفع و ایران را در تقابل با رژیم صهیونیستی در موضع برتر قرار دهد. از این حیث، نتایج پژوهش حاضر با پژوهش‌های استرنفلد (۲۰۲۴)؛ سگیر (۲۰۲۴)؛ حامد (۲۰۲۳)؛ مارستون (۲۰۲۳)؛ اسپیلر (۲۰۱۷)؛ مکرمی‌پور و همکاران (۱۴۰۳) و صدیق (۱۴۰۲) هم‌سو بود.

در مقام تبیین این یافته می‌توان این‌گونه استدلال نمود که اگرچه جمهوری اسلامی به سبب اقدامات کشورهای عربی، رژیم صهیونیستی و گروه‌های تروریستی و

عدم اطمینان از نیت تهاجمی آن‌ها همچنین وجود برخی ائتلاف‌ها و اتحادهای منطقه از شورای همکاری خلیج فارس تا صلح ابراهیم که بر مبنای کاهش امنیت ایران استوار شده است؛ در دهه‌های اخیر تلاش نموده تا بر مبنای نواقع‌گرایی تدافعی از استراتژی‌های حفظ امنیت همچون موازنه‌سازی، بازدارندگی و مزیت ژئوپلیتیک خود بهره‌گیرد، اما از آنجا که واکنش عقلانی افزایش قدرت و توانایی برای تأمین امنیت از سوی یک دولت به همان میزان برای دیگری خطر محسوب شده و وی را بر می‌انگیزد تا به اقداماتی جهت افزایش قدرت دست بزند، لذا هم‌اکنون رویکردهای اتخاذی رژیم صهیونیستی، این ضرورت را ایجاب نموده تا جمهوری اسلامی برای چرخش استراتژی‌های خود از تلاش در جهت کسب امنیت به تلاش در جهت ارتقای قدرت ذیل استراتژی تهاجمی متقاعد گردد.

در مقایسه با پژوهش‌های پیشین، این تحقیق برای نخستین‌بار تأکید دارد که گذار از دکترین تدافعی به تهاجمی نه تنها یک انتخاب، بلکه یک ضرورت استراتژیک برای ایران است. برخلاف پژوهش‌هایی که بر کارآمدی بازدارندگی تدافعی تأکید کرده‌اند، این پژوهش نشان می‌دهد که تنها با ارتقای سطح تهاجمی دکترین امنیتی، از جمله تقویت توانمندی‌های ژئوپلیتیکی، بهره‌گیری از جنگ‌های هیبریدی و مدیریت بحران‌های کنترل‌شده، می‌توان تهدیدات امنیتی رژیم صهیونیستی را به‌طور پایدار مدیریت کرد؛ به عبارت دیگر، با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر ضرورت گذار به نواقع‌گرایی تهاجمی، از چند منظر حائز اهمیت بوده و مزایایی را در پی خواهد داشت:

- ♦ افزایش قابلیت تهاجمی و بازدارندگی چندبعدی: با ارتقای فناوری‌های موشکی، پهپادی و سایبری، ایران باید توانایی مقابله فعال و پیش‌دستانه با تهدیدات را افزایش دهد؛
- ♦ تقویت بازوهای ژئوپلیتیکی: گسترش نقش گروه‌های محور مقاومت و مدیریت مؤثرتر حضور آن‌ها در مناطق بحرانی می‌تواند توازن قوا را به نفع ایران تغییر دهد؛
- ♦ مدیریت سطح منازعات: ایران باید توانایی مدیریت بحران‌های محدود و کنترل‌شده را توسعه دهد تا از تبدیل این بحران‌ها به جنگ‌های فرسایشی جلوگیری کند.

با توجه به آنچه گفته شد و شرایط خاص منطقه غرب آسیا، ضرورت گذار جمهوری اسلامی از استراتژی‌های مبتنی بر نوواقع‌گرایی تدافعی به تهاجمی در مدیریت بحران‌ها را دو چندان نموده است. لذا، این سیاست‌ها باید در راستای تقویت قدرت بازدارندگی، حفاظت از منافع ژئوپلیتیک ایران و مقابله با تهدیدات خارجی و حفظ جایگاه ایران در نظم منطقه‌ای طراحی شوند. برای این منظور به نظر می‌رسد استراتژی‌های ذیل می‌بایست در دستور کار دکترین امنیتی جمهوری اسلامی قرار گیرد:

نخست، به‌کارگیری از جنگ هیبریدی؛ به این معنا که قدرت ایران در نظم جدید منطقه‌ای نیازمند تقویت قابلیت‌های اقتصادی، تکنولوژیک و دیپلماسی عمومی است. این امر با دیدگاه نوواقع‌گرایان تهاجمی درباره ترکیب قدرت‌های سخت و نرم هماهنگ است و می‌تواند به ایران کمک کند تا در کنار قدرت نظامی، در سایر حوزه‌ها نیز توانمندی‌های خود را گسترش دهد. قابلیت‌های اقتصادی، تکنولوژیک و حتی نفوذ فرهنگی موجب می‌شود تا امنیت ایران در پیوند با امنیت سایر بازیگران منطقه گره بخورد. در این راستا، با شکل‌دهی به همکاری‌های تاکتیکی و اتخاذ سیاست‌هایی منعطف، باید شبکه‌ای از همکاری‌های چندبُعدی را با کشورهای اثرگذار منطقه همچون عربستان، پاکستان و قطر ایجاد و ارتقا بخشد تا در تحولات پیچیده منطقه‌ای، موقعیت خود را تقویت کند.

دوم، ارتقای سطح بازدارندگی ایران در تمام ابعاد آن؛ با توجه به اینکه رژیم صهیونیستی به‌طور مستمر از قابلیت‌های نظامی پیشرفته خود بهره‌برداری می‌کند، تقویت توان موشکی، پهپادی و سامانه‌های دفاعی مانند سیستم‌های پدافند هوایی، موشکی و کروز می‌تواند به‌عنوان عاملی مؤثر در تقویت بازدارندگی ایران عمل کند. عملیاتی همچون «وعده صادق» اطلاعاتی حیاتی در خصوص نقاط ضعف و شکنندگی گنبد آهنین و دیگر سامانه‌های پدافندی رژیم صهیونیستی به دست آورده است؛ بنابراین، تولید سلاح‌های نسل جدید با قابلیت‌های هوش مصنوعی و استفاده از داده‌های به‌دست‌آمده در میدان عملیاتی، می‌تواند به تقویت توان بازدارندگی ایران کمک کند. علاوه بر این، با رفع نقص‌ها و کمبودها در سامانه‌های پدافندی، ایران قادر خواهد بود در برابر حملات هوایی و موشکی احتمالی رژیم صهیونیستی در آینده مقاوم‌تر شود. همچنین تقویت ظرفیت توانمندی اطلاعاتی که موجب عدم تقارن ایران و رژیم صهیونیستی در بحران غزه شده است را بهبود بخشد چرا که نفوذ اطلاعاتی می‌تواند یکی از ابزارهای مؤثر در اعمال فشار و اختلال در

برنامه‌های رژیم صهیونیستی باشد. فناوری‌های حوزه اطلاعاتی، میدان نبرد را پیچیده نموده‌اند، توانایی ایران و محور مقاومت در بهره‌گیری از این حوزه، می‌تواند از ظرفیت بازدارندگی رژیم صهیونیستی به مراتب بکاهد (خواجه‌سروی و سوری، ۱۴۰۲، ص. ۱۶۳).

سوم، تقویت و توسعه بازوهای ژئوپلیتیک ایران در منطقه؛ تقویت و توسعه بازوهای ژئوپلیتیک ایران در منطقه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. تاکنون، مهم‌ترین عواملی که توازن تهدید ایران در برابر رژیم صهیونیستی را برهم زده‌اند، بازوهای ژئوپلیتیک جمهوری اسلامی در منطقه، به‌ویژه حزب‌الله و حشدالشعبی بوده‌اند که مانع از ابتکار عمل رژیم صهیونیستی و گسترش دامنه منافع تل‌آویو در منطقه شده‌اند. علاوه بر این، با فعال‌سازی برخی از گروه‌های متمایل به محور مقاومت، می‌توان دامنه جغرافیایی بازوهای ژئوپلیتیک ایران در منطقه را گسترش داد. همچنین، با حمایت از گروه‌ها و جریان‌های اصلی درون کشورهای مختلف، نظیر حوثی‌ها در یمن، می‌توان ساختارهای قدرت دموکراتیک با محوریت این گروه‌ها را شکل داد و تداوم بخشید.

چهارم، مدیریت سطح منازعه و حضور در بحران‌های کنترل شده؛ عقلانیت بازیگرانی که سطحی از قدرت بزرگی را دارا می‌باشند منجر به شکل‌گیری رویکرد عقلانیت استراتژیک در شرایط بحرانی می‌گردد. نواقعی گرایان تهاجمی بر این باورند که قدرت‌های بزرگ همواره سطح تنش‌ها و منازعات را مدیریت نموده و از حضور در جنگ‌هایی که محاسبه سود و زیان در آن برابر است، پرهیز کرده و تلاش می‌کنند سطح رقابت را به عرصه‌های پنهان همچون جنگ سایبری و هیبریدی در شرایط کنونی بکشانند و یا در بحران‌های منطقه‌ای کنترل شده نقش‌آفرینی کنند؛ بدین معنا که با عدم حضور مستقیم در معادلات سوریه و از مسیر گروه‌های حاضر در سوریه و در تقابل با رژیم صهیونیستی، حضور رژیم صهیونیستی را نایمن سازد. بی‌تفاوتی در بحران سوریه یک محاسبه اشتباه استراتژیک است که دستاوردهای منطقه‌ای ایران را تحت‌الشعاع قرار خواهد داد (قرائی آشتیانی و روشن‌نظر، ۱۴۰۲، ص. ۹۸).

پنجم، تقویت همکاری‌های راهبردی، اقتصادی و دیپلماتیک با قدرت‌های بزرگ همچون چین و روسیه؛ ژئوپلیتیک دریایی ایران به‌ویژه در خلیج فارس نیازمند نقشی فعال و هوشمند از سوی جمهوری اسلامی است. در این راستا، ارتقای ابتکار عمل اقتصادی و توسعه تجارت دریایی به‌ویژه با محوریت ایران، به سرمایه‌گذاری گسترده و فوری در این حوزه نیاز دارد. در حقیقت، به‌جای تمرکز صرف بر

رقابت‌های نظامی و امنیتی در خلیج فارس، می‌توان از ظرفیت‌های بالقوه قدرت‌های اقتصادی دریایی مانند چین و روسیه بهره‌برداری کرد. تقویت همکاری‌های اقتصادی و دیپلماتیک با این کشورها می‌تواند ایران را در موقعیتی برجسته قرار دهد تا در تجارت بین‌المللی و مسیرهای کشتیرانی دریایی به‌عنوان یک بازیگر کلیدی شناخته شود. این همکاری‌ها نه تنها به تحکیم موقعیت اقتصادی ایران در منطقه منتهی خواهد شد، بلکه امکان بهره‌برداری از منابع انرژی و توسعه زیرساخت‌های بندری و دریایی را فراهم می‌آورد. همچنین، این سیاست می‌تواند به‌عنوان یک ابزار بازدارندگی در برابر تهدیدات خارجی و در راستای حفظ منافع ملی ایران در سطح جهانی عمل کند.

ششم، توسعه و تقویت گفتمان مقاومت در مقابل سلطه‌گری رژیم صهیونیستی در عرصه جهانی؛ حساسیت افکار عمومی جهان نسبت به کشتار در غزه، موجب فراگیری گفتمان ظالم‌ستیزی و حمایت از مظلومین فلسطین توسط جمهوری اسلامی شده است. در واقع ارزش بنیادین حمایت از جنبش‌های آزادی‌بخش سیاست خارجی ایران پس از چندین دهه، قابل اعتنا و برای عموم مردم جهان، فراگیر شده است؛ بنابراین، موقعیت راهبردی جمهوری اسلامی ایران در زنده نگه داشتن روح مقاومت و تبدیل آن به هسته مرکزی گفتمان مقاومت در سطح منطقه و فرامنطقه باید مورد توجه قرار گیرد. در این راستا می‌توان از ظرفیت رسانه‌ای برخی از کشورهای هم‌سو با ایران در مسئله فلسطین همچون الجزایر بهره گرفت.

این پژوهش نشان می‌دهد که بهره‌گیری از نواقع‌گرایی تهاجمی می‌تواند به جمهوری اسلامی ایران کمک کند تا علاوه بر بازدارندگی در برابر تهدیدات جاری، از فرصت‌های نوظهور برای گسترش نفوذ استراتژیک خود استفاده کرده و نقش خود را به‌عنوان یک بازیگر قدرتمند در منطقه غرب آسیا تثبیت کند.

منابع فارسی

- آجیلی، هادی؛ رضایی، نیما (۱۳۹۷). *رنالیسم تدافعی و تهاجمی (چهارچوبی تئوریک برای تحلیل وقایع و رخداد‌های حوزه خلیج فارس)*. فصلنامه امنیت ملی، سال هشتم (۲۷).
- ارغوانی پیرسلامی، فریبرز؛ آرایش، حسن (۱۴۰۱). *اعراب و انتخاب در شرایط موازنه تهدید؛ تهدید انگاری ایران و عادی‌سازی روابط با رژیم صهیونیستی*. فصلنامه روابط خارجی، سال چهاردهم (۴).
- ارغوانی پیرسلامی، فریبرز؛ پیرانخو، سحر (۱۳۹۶). *تحول فناوری موشکی و راهبرد دفاعی امنیتی جمهوری اسلامی ایران*. فصلنامه راهبرد، دوره بیست و ششم (۸۳).
- امیدی، علی؛ خیری، مصطفی (۱۳۹۵). *تأثیر روابط جمهوری آذربایجان و رژیم صهیونیستی بر امنیت ملی ایران*. فصلنامه مطالعات راهبردی، سال نوزدهم (۳).
- بارگاهی، احمد؛ محقق نیا، حامد؛ مرادی، جهانبخش (۱۴۰۲). *شناسایی نقش ژئوپلیتیکی ایران در مهار تروریسم از سال ۲۰۰۱ تا ۲۰۲۰ در منطقه خاورمیانه*. فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، سال سیزدهم (۵۰).
- باقری، محسن؛ عبدالله، عبدالمطلب (۱۴۰۲). *کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران در حفظ امنیت و مقابله با تهدیدات منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای*. فصلنامه نظریه‌پردازی راهبردی، سال دوم (۳).
- برزگر، کیهان (۱۳۸۸). *سیاست خارجی ایران از منظر رنالیسم تهاجمی و تدافعی*. دوره اول (۱).
- پیشگاهی فرد، زهرا؛ نورعلی، حسن (۱۴۰۲). *نظریه مغفول مانده جغرافیای سیاسی و ژئوپلیتیک*. تهران: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول.
- تقی‌زاده سالاری، احسان؛ ذاکریان امیری، مهدی؛ برزگر، کیهان؛ هرمیداس باوند، داود (۱۴۰۰). *راهبرد سیاسی و امنیتی رژیم صهیونیستی در قبال بحران سوریه*. فصلنامه پژوهش‌های روابط بین‌الملل، دوره یازدهم، (۱).
- حسن‌زاده، مهدی؛ نجار، وجیهه (۱۴۰۱). *حضور منطقه‌ای ایران و ارتباط آن با امنیت ملی کشور از دیدگاه نظریه واقع‌گرایی تهاجمی و واقع‌گرایی تدافعی*. نهمین کنفرانس بین‌المللی علوم سیاسی، روابط بین‌الملل و تحول.
- خلقی، جمشید؛ جرفی، عبدالامیر؛ زارعی، غفار (۱۴۰۲). *سیاست فشار حداکثری آمریکا در قبال جمهوری اسلامی ایران و تأثیر آن بر موازنه قدرت در خاورمیانه*. مجله رهیافت انقلاب اسلامی، شماره ۶۲.

- خواجه سروی؛ غلامرضا؛ سوری، فاطمه (۱۴۰۳). *آینده نبرد ترکیبی محور مقاومت اسلامی و رژیم صهیونیستی در چشم‌انداز ۲۰۳۰*، فصلنامه روابط خارجی، سال شانزدهم، (۱).
- درج، حمید؛ التیامی‌نیا، رضا (۱۳۹۸). *تبیین جایگاه راهبردی رژیم صهیونیستی در سیاست خارجی آمریکا در خاورمیانه*. فصلنامه مطالعات بین‌المللی، سال شانزدهم (۱).
- دهقانی فیروزآبادی، سید جلال؛ کریمی، مهدی؛ وکیلی، بهنام (۱۴۰۰). *عادی‌سازی روابط کشورهای عربی با رژیم صهیونیستی و پیامدهای امنیتی آن برای جمهوری اسلامی ایران*. مجله علوم سیاسی، سال بیست و چهارم (۹۶).
- رضایی، نیما؛ شریعتی، مجتبی (۱۴۰۱). *موازنه‌سازی چهارچوبی تحلیلی برای تبیین رفتار سیاست خارجی رژیم صهیونیستی در برابر جمهوری اسلامی ایران در بازه زمانی ۲۰۱۲ تا ۲۰۲۲*، فصلنامه روابط خارجی، سال چهاردهم، (۵۴).
- صدیق، صدیق‌الله (۱۴۰۲). *مبانی و عوامل سیاست خارجی روسیه در حمله نظامی به اوکراین از دیدگاه رئالیسم تهاجمی*. مجله مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه، دوره نهم (۴).
- عباسی، مجید؛ حمیدفر، حمیدرضا (۱۳۹۹). *اتحاد عربستان سعودی و رژیم صهیونیستی با آمریکا و پیامدهای آن بر موازنه قدرت و نفوذ جمهوری اسلامی ایران در خاورمیانه*. فصلنامه مطالعات بین‌المللی، سال هفدهم (۳).
- علیپور، جواد؛ میرزاجانی، محمد (۱۴۰۲). *قدرت نرم و بازدارندگی: مطالعه موردی توان موشکی جمهوری اسلامی ایران*. فصلنامه مطالعات قدرت نرم، دوره سیزدهم، (۲).
- عموزاده، سعید؛ کریمی‌فرد، حسین؛ اکبرزاده، فریدون؛ شهرام فتاحی (۱۴۰۱). *بررسی چالش‌ها و موانع شکل‌گیری الگوی امنیتی موازنه قدرت در خاورمیانه (۲۰۲۰-۲۰۰۱)*. مجله جامعه‌شناسی سیاسی ایران، (۲۶).
- فلاح، عباس؛ منصور، میلاد (۱۴۰۲). *مؤلفه‌های تأثیرگذار بر روابط عربستان سعودی و چین مبتنی بر نظریه نواقص‌گرایی*. مجله سیاست جهانی، (۴۴).
- قاسمی حیدری، مصطفی؛ اژدری، بهناز؛ معصومی، مجید (۱۳۹۹). *استقلال‌خواهی کردها و راهبرد رژیم صهیونیستی و آمریکا در تضعیف تمامیت ارضی ایران*. فصلنامه مطالعات بین‌المللی، سال هفدهم (۱).
- قرائی آشتیانی، محمدرضا؛ روشن نظر، محمدعلی (۱۴۰۲). *جایگاه سوریه در راهبرد بازدارندگی جمهوری اسلامی ایران علیه تهدیدات منطقه‌ای و بین‌المللی*. فصلنامه روابط خارجی سال پانزدهم، (۲).

- قرشی، یوسف؛ پورحسن، ناصر (۱۴۰۰). *واکاوی رفتارهای رژیم صهیونیستی در سوریه در چهارچوب فرهنگ راهبردی (۲۰۲۰-۲۰۱۳)*. پژوهش‌های روابط بین‌الملل، دوره یازدهم (۴).
- قیصری، نورالله؛ خضری، احسان (۱۳۹۵). *سیاست دفاعی نظام جمهوری اسلامی ایران: بررسی اسناد کلان*. فصلنامه رهیافت انقلاب اسلامی، دوره ۱۰ (۳۷).
- لطفی، میلاد؛ نورمحمدی، مرتضی (۱۴۰۲). *حضور رژیم صهیونیستی در خلیج فارس و تأثیر آن بر معادلات سیاسی-امنیتی منطقه*. فصلنامه پژوهش‌های روابط بین‌الملل، دوره سیزدهم (۳).
- محمدی، محمد (۱۳۹۶). *بسترها و ساز و کارهای اقدام اطلاعاتی رژیم اشغالگر قدس علیه جمهوری اسلامی ایران در سال‌های ۹۳-۱۳۸۳*. فصلنامه مطالعات منطقه‌ای؛ رژیم صهیونیستی شناسی-آمریکاشناسی، دوره ۱۸ (۳).
- مرشایمر، جان (۱۴۰۱). *تراژدی سیاست قدرت‌های بزرگ*. ترجمه غلامعلی چگنی‌زاده، تهران، وزارت امور خارجه، مرکز چاپ و انتشارات، چاپ هفتم.
- معینی، امین؛ احمدی، حمید (۱۴۰۲). *تحول در نظم منطقه‌ای خاورمیانه؛ از نظم همزونیک تا ائتلاف‌سازی منطقه‌ای*. فصلنامه روابط خارجی، سال پانزدهم، (۲).
- مکرمی‌پور، محمدباقر؛ وطن‌یار، آصف؛ شادمانی، مهدیه؛ باقری‌نیا، حدیث (۱۴۰۳). *بررسی سیاست خارجی روسیه در قبال اوکراین از منظر رئالیسم نه‌جامی (۲۰۰۰-۲۰۲۰)*. پژوهش‌نامه ایرانی روابط بین‌الملل، دوره دوم (۳).
- نظامی‌پور، قدیر؛ مکرمی‌پور محمدباقر؛ شادمانی، مهدیه (۱۴۰۲). *آینده نظم منطقه‌ای و بین‌المللی و نقش‌یابی جمهوری اسلامی ایران*. فصلنامه روابط خارجی، سال پانزدهم، (۴).

References

- Abbasi, Majid; Hamidfar, Hamidreza (2020)The Saudi-Israel-USA Alliance and Its Implications for the Balance of Power and Influence of the Islamic Republic of Iran in the Middle East. *International Studies Quarterly*, Vol. 17, No. 3, pp. 7-25. Doi:10.22034/ISJ.2021.247668.1213(In Persian)
- Ajili, Hadi and Rezaei, Nima (2018)Defensive and Offensive Realism: A Theoretical Framework for Analyzing Events in the Persian Gulf.*National Security Quarterly*, Vol. 8, No. 27, pp. 165-198. https://ns.sndu.ac.ir/article_167.html (In Persian)
- Akbarzadeh, Sh(2024).Iran's Missile And Drone Program:Disrupting U.S. Aerial Hegemony, *Middle East council on global affairs*, <https://mecouncil.org/publication>(In Persian).
- Alcaro,R(2023).Weathering the Geopolitical Storms: The Ever-elusive Success of EU Policy towards Iran, *The International Spectator Italian Journal of International Affairs*, Volume 59, 2024 - Issue 1: Special Issue: Re-imagining EU Foreign and Security Policy in a Complex and Contested World, Pages 98-119.
- Alipour, Javad and Mirzajani, Mohammad (2023). Soft Power and Deterrence: A Case Study of the Missile Capabilities of the Islamic Republic of Iran,*Journal of Soft Power Studies*, Vol. 13, No. 2 (Issue 33), pp. 229-247 Doi:20.1001.1.23225580.1402.13.2.8.2(In Persian)
- Amouzadeh, Saeed and Karimi-Fard, Hossein and Akbarzadeh, Fereydoun and Shahrani, Fatahi (2022) Examining the Challenges and Obstacles to the Formation of a Power Balance Security Model in the Middle East (2001-2020)*Journal of Iranian Political Sociology*, No. 26, pp. 2625-2639. Doi:10.30510/PSI.2022.305697.2333 (In Persian)
- Aras,B & Kardas,S(2021).Geopolitics of the New Middle East: Perspectives from Inside and Outside, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*,Volume 23, 2021 - Issue 3: Pages 397-402, <https://doi.org/10.1080/19448953.2021.1888251>.
- Arghavani Pirsalami, Fariborz; Arayesh, Hassan (2022).Arabs and the Choice in the Context of Balance of Threat: Perception of Iran as a Threat and Normalization of Relations with Israel.*Foreign Relations Quarterly*, Vol. 14, No. 4, pp. 1-36. Doi:10.22034/FR.2023.374382.1324 (In Persian)
- Arghavani Pirsalami, Fariborz; Piranakho, Sahar (2017).The Development of Missile Technology and the Defensive-Security Strategy of the Islamic Republic of Iran.*Rahbord Quarterly*, Vol. 26, No. 83, pp. 51-74. https://rahbord.csr.ir/article_124638.html (In Persian)
- Bagheri, Mohsen and Abdollah, Abdulmotaleb (2023)The Efficiency of the Islamic Republic of Iran in Maintaining Security and Countering Regional and Extraregional Threats.*Strategic Theorizing Journal*, Vol. 2, No. 3, pp. 89-110. https://theory.sndu.ac.ir/article_2718.html(In Persian)
- Bargahi, Ahmad and Mohaqeqnia, Hamed; Moradi, Jahanbakhsh (2023) Identifying Iran's Geopolitical Role in Containing Terrorism from 2001 to 2020 in the Middle East, *Geography Quarterly (Regional Planning)*,

- Vol. 13, No. 50, pp. 82-94. Doi:10.22034/JGEOQ.2023.379945.3985 (In Persian)
- Barzegar, Keyhan (2009)Iran's Foreign Policy from the Perspective of Offensive and Defensive Realism, First Period, Vol. 1, pp. 113-153. Doi:20.1001.1.20085419.1388.1.1.5.0 (In Persian)
  - Billstrom,T(2024). Statement of Foreign Policy 2024, gocerment offices of Sweden, <https://www.government.se/speeches>
  - Brookes, P & James, Ph(2021). The Growing Danger of Iran's Missile Programs, The Heritage Foundation, (observed: 28/1/2023) at: <http://report.heritage.org/bg3605>
  - Chivvis, Ch.S. Kavanagh, J. Lauji, S. Malle, A. Orlo, S. Wertheim, S & Wilcox, R(2024). Strategic Change in U.S. Foreign Policy, Endowment for international peace, This publication can be downloaded at no cost at CarnegieEndowment.org.
  - Cingoza,M. Ozkanb.F. Selim Alkan,Y & Izolb,R(2024). Iran's axis of resistance through the lens of ontological security, Third World Quarterly, <https://doi.org/10.1080/01436597.2024.2398613>, <https://www.tandfonline.com>.
  - Cokun, B(2021). What is behind the recent clashes between Israel and Hezbollah?, Retrieved 01/13/2022, from Analysis: <https://www.aa.com.tr/en/analysis/analysis-what-is-behind-the-recentclashes-between-israel-and-hezbollah/2332721>
  - Daraj, Hamid and Al-Tayami Nia, Reza (2019)Explaining Israel's Strategic Position in US Foreign Policy in the Middle East, International Studies Quarterly, Vol. 16, No. 1, pp. 103-125. Doi:10.22034/ISJ.2019.93080 (In Persian)
  - Dehghani Firouzabadi, Seyed Jalal and Karimi, Mehdi; Vakili, Behnam (2021)Normalization of Arab Countries' Relations with the Zionist Regime and Its Security Implications for the Islamic Republic of Iran. Political Science Journal, Vol. 24 (96), pp. 101-126 Doi:10.22081/PSQ.2022.72662. (In Persian)
  - Ekhtiari Amiri,R. Safavi Homami,H & Mohammadi,M(2024). Iran's Geopolitical Power and the Normalization ofRelations Between the UAE and Israel, Geopolitics Quarterly, Volume: 19, No 4, PP 173-199, Doi:10.22034/IGQ.2023.152935. (In Persian)
  - Fallah, Abbas and Mansouri, Milad (2023) Influential Components in Saudi Arabia-China Relations Based on Neo-Realism Theory,World Politics Journal, No. 44, pp. 155-178 doi: 10.22124/wp.2023.23914.3154(In Persian).
  - Feigenbaum, E. (2020). Israel's Economic Diplomacy and the Shifting Middle Eastern Landscape. Journal of International Affairs, 74(1), 25-42.
  - Freedman, Lawrence. (2004) Deterrence. Cambridge: Polity Press,
  - Gevorgyan, A(2017). National Security of the Islamic Republic of Iran, Analytical Bulletin of Armenian and Regional Studies, Vol. 2 No. 11, Retrieved from <https://analytical-bulletin.cccs.am/index.php/ab/article/view/76>.
  - Gharaei Ashtiani, Mohammadreza and Roshan-Nazar, Mohammad Ali (2023)The Position of Syria in the Deterrence Strategy of the Islamic Republic of Iran Against Regional and International Threats, Foreign

- Relations Quarterly, Vol. 15, No. 2, pp. 87-108. /۱۰/۲۲۰۳۴
Doi:FR.2023.406223.1410(In Persian)
- Ghasemi Heidari, Mostafa and Ajdari, Behnaz and Masoumi, Majid (2020) Kurdish Independence Movements and Israel-USA Strategies for Undermining Iran's Territorial Integrity. International Studies Quarterly, Vol. 17, No. 1, pp. 87-115 <https://www.academia.edu/88069587>(In Persian).
  - Ghorashi, Yousef; Pourhasan, Naser (2021) Analyzing Israel's Behaviors in Syria Within the Framework of Strategic Culture (2013-2020), International Relations Research Quarterly, Vol. 11, No. 4, pp. 141-168. Doi:10.22034/IRR.2022.317447.2088 (In Persian)
  - Hameed, Sh (2023). Dissecting Neo-Classical Realism and Foreign Policy Behavior: An Analysis, Journal of Development and Social Sciences 4(III),.
  - Hass, A. (2020). Israel's Strategic Partnerships and the Geopolitics of the Middle East. Foreign Affairs, 99(5), 12-22.
  - Hassanzadeh, Mehdi and Najjar, Vajihah (2022) Iran's Regional Presence and Its Connection with National Security from the Perspective of Offensive and Defensive Realism. 9th International Conference on Political Science, International Relations, and Transformation <https://civilica.com/doc/1541959> (In Persian).
  - Inbar, E., & Sandler, S. (1997). The Arab-Israeli Conflict: Laissez-Faire Security Regime? Security Studies, 6(2), 50-78
  - Inbar, Efraim, & M., Benny. (2021). Israel's Security Doctrine: The Need for a More Proactive Approach. Middle East Quarterly, 28(2), 31-42. Middle East Forum. Retrieved from <https://www.meforum.org/>
  - Javadi Arjmand, M.J. Mohammadi Masiri, A & Mokarami poor, M.B (2021). Resistance Orientation in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran, Journal of Contemporary Research on Islamic Revolution | Volume. 3 | No. 7 | Winter 2021 | PP. 97-122. (In Persian)
  - Jervis, R. (1982). Security Regimes. International Organization, 36(2), 357-378
  - Jervis, R (1978). Cooperation Under the Security Dilemma, World Politics V.30, N. 2, <https://www.jstor.org/stable/2009958>.
  - Jones, C., & Guzansky, Y. (2020). Fraternal Enemies: Israel and the Gulf Monarchies. Oxford University Press.
  - Katz, S. (2021). Economic Corridors and Regional Security: The Case of IMEC and Israel's Role. Middle East Policy, 28(3), 34-56
  - Kaufman, D. (2022). Strategic Alliances and the Emergence of I2U2 in the Middle East. International Security, 46(2), 58-80.
  - Kaye, D. D. (2021). The Middle East in Flux: Considerations for American Strategy. RAND Corporation.
  - Khaje Sarvi and Gholamreza; Souri, Fatemeh (2024) The Future of the Combined Warfare of the Islamic Resistance Axis and Israel in the 2030 Perspective, Foreign Relations Quarterly, Vol. 16, No. 1. Doi:10.22034/FR.2024.441310.1489(In Persian)
  - Khalqi, Jamshid and Jarfi, Abdolamir and Zarei, Ghafar (2023) The US Maximum Pressure Policy Against the Islamic Republic of Iran and Its

- Impact on the Balance of Power in the Middle East, Islamic Revolution Approach Journal, No. 62, pp. 189-206. Doi:20.1001.1.20083777.1402.17.62.10.1 (In Persian)
- Lappin, Y. (2018). The War between Wars: Israel vs Iran in Syria»<http://Fathomjournal.org>, (Accessed: october 2018).
  - Lappin, Y. (2019). Israel's Strategic Goal in Syria, BESA center Perspectives, [http:// Besacenter.org](http://Besacenter.org), (Accessed: Aug 9, 2019).
  - Loft, Ph. (2024). Iran's influence in the Middle East, house of commons library, commonslibrary.parliament.uk
  - Lotfi, Milad and Nourmohammadi, Morteza (2023) Israel's Presence in the Persian Gulf and Its Impact on the Political-Security Equations of the Region, International Relations Research Quarterly, Vol. 13, No. 3, pp. 219-248. Doi:10.22034/IRR.2024.385050.2350 (In Persian)
  - Lustick, I. (2021). Israel's Security and the Economic Dimensions of Regional Cooperation. The Middle East Journal, 75(4), 519-535.
  - Maloney, S. (2024). Iran's Order of Chaos, How the Islamic Republic Is Remaking the Middle East, foreign affairs, Virtual Graduate School fair, 11 a.m. to 2 p.m., <https://www.foreignaffairs.com>.
  - Malovec, M. (2024). Foreign Policy: Aims, Instruments And Achievements, Fact Sheets on the European Union – 2024, www.europarl.europa.eu/factsheets/en.
  - Marston, H. S. (2024). Navigating great power competition: a neoclassical realist view of hedging, International Relations of the Asia-Pacific, Volume 24, Issue 1, January 2024, Pages 29–63, <https://doi.org/10.1093/irap/lcad001>.
  - Mearsheimer, John (2022) The Tragedy of Great Power Politics, Translated by Gholamali Chegnizadeh, Tehran: Ministry of Foreign Affairs, Printing and Publishing Center, Seventh Edition.
  - Moeini, Amin and Ahmadi, Hamid (2023) Transformation in the Middle East Regional Order: From Hegemonic Order to Regional Coalition-Building, Foreign Relations Quarterly, Vol. 15, No. 2, pp. 24-45. Doi:10.22034/FR.2023.345000.1252 (In Persian)
  - Mohammadi, Mohammad (2017) The Contexts and Mechanisms of the Zionist Regime's Intelligence Actions Against the Islamic Republic of Iran (2004-2015), Regional Studies Quarterly: Israel Studies and American Studies, Vol. 18, No. 3, pp. 45-84. https://www.remess.ir/article_162163.html (In Persian)
  - Mokrami-Pour, Mohammad Bagher and Vatanyar, Asaf and Shadmani, Mahdiah and Bagherinia, Hadis (2024) Analyzing Russia's Foreign Policy Toward Ukraine From the Perspective of Offensive Realism (2000-2020), Iranian Journal of International Relations, Vol. 2, No. 3, pp. 21-41. <https://sanad.iau.ir/Journal/ijir/Article/844308> (In Persian)
  - Nezami Pour, Ghadir; Makrampour, Mohammad Bagher; Shadmani, Mahdiah (2023). The Future of Regional and International Order and the Role of the Islamic Republic of Iran. Foreign Relations Quarterly, Vol. 15, No. 4, pp. 239-266. Doi:10.22034/FR.2024.197765, (In Persian)
  - Omidi, Ali; Kheyri, Mostafa (2016) The Impact of Azerbaijan-Israel Relations on Iran's National Security, Strategic Studies Quarterly, Vol.

- 19, No. 3, pp. 137-158. Doi:20.1001.1.17350727.1395.19.73.6.7 (In Persian)
- Pfeffer, A. (2020). *Bibi: The Turbulent Life and Times of Benjamin Netanyahu*. Basic Books.
  - Pishgahi Fard, Zahra; Nourali, Hassan (2023) *The Neglected Theory of Political Geography and Geopolitics*, Tehran: Tehran University Press, First Edition. (In Persian)
  - Prorokovic, D. Paolo, S & Mifsud, R (2024). *Global Security And International Relations After The Escalation Of The Ukrainian Crisis*, https://doi.org/10.18485/iipe_gsirescu.2024.
  - Qeisari, Noorollah and Khezri, Ehsan (2016) *The Defensive Policy of the Islamic Republic of Iran: A Study of Macro-Level Documents*, *Islamic Revolution Strategy Quarterly*, Vol. 10 (37), pp. 57-74. https://www.rahyaftjournal.ir/article_46594.html (In Persian)
  - Rajabi, M (2023). *Iraqi Kurdistan and the War between Iran and the Zionist Regime: An Analytical Review*, https://irfajournal.csr.ir/article_162044_0ad198190feef968e199e0662481fc99. (In Persian)
  - Reisinezhad, A (2021). *Iran's Geopolitical Strategy in the West Asia: Containment of 'Geography' and 'History'*, *Iranian Review of Foreign Affairs*, Vol. 11, No. 1, Winter- Spring 2021, pp. 59-88.
  - Rezaei, Nima; Shariati, Mojtaba (2022) *Balancing as an Analytical Framework for Explaining Israel's Foreign Policy Behavior Against the Islamic Republic of Iran (2012-2022)*, *Foreign Relations Quarterly*, Vol. 14, No. 54, pp. 227-260. Doi:0.22034/FR.2022.160980 (In Persian)
  - Sagir, B.M (2024). *Realism: A Feasible and Reasonable Solution to Nigeria's Insecurity Problems*, *International Journal of Law, Politics & Humanities Research*, Published by Cambridge Research and Publications, Vol. 4 No. 6.
  - Schweller, R. (2017). *Security Studies Neorealism's status-quo bias: What security dilemma*, <https://www.academia.edu/26550647>.
  - Sediq, Sediqollah (2023) *The Foundations and Factors of Russia's Foreign Policy in the Military Attack on Ukraine from the Perspective of Offensive Realism*, *Journal of Political Science, Law, and Jurisprudence Studies*, Vol. 9 (4), pp. 505-531. <https://irijournals.ir/journals/05-Political-sciences/v9-i4>. (In Persian)
  - Sen, G & Alemdar, Z (2024). *Out of the shadows: What is next for the Iran-Israel confrontation and the region*, *ekonomy vi dic politika arastirmalar merkezi*, <https://edam.org.tr/en>.
  - Shine, S (2023). *Iran and the International Arena: Challenges and Opportunities*, *Institute for National Security Studies*, <http://www.inss.org.il>, ISBN: 978-965-92858-2-2.
  - Sternfeld, L (2024). *The Realignment of the Middle East*, *Foreign Policy Research Institute*, <https://www.fpri.org/article>
  - Taghizadeh Salari, Ehsan; Zakerian Amiri, Mahdi; Barzegar, Keyhan; Hormidas Bavand, Davood (2021) *Israel's Political and Security Strategy Regarding the Syrian Crisis*, *Journal of International Relations Research*, Vol. 11, No. 1 (Issue 40), pp. 71-102. Doi:10.22034/IRR.2021.130825 (In Persian)

- Thomas,C(2024). Iran: Background and U.S. Policy, Congressional Research Service, <https://crsreports.congress.gov>.
- Van Veen, E & Touval, Y(2024). Israel against Iran: regional conflict scenarios in 2024, Netherlands Institute of International Relations, <https://www.clingendael.org/sites/default/files/2024-07>.
- Vira, V & Erin, F & Brandon, F(2012). The United States and Iran: Competition Involving Turkey and the South Caucasus, (CSIS) Center for Strategic International Studies.
- Vishwanathan,A(2017). Iranian Nuclear Agreement: Understanding the Nonproliferation Paradigm, Contemporary Review of the Middle East,3(1) 3–22, <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/2347798916632321>.
- Waltz's Kenneth, N(1979).Theory of International Politics Boston, Mass.: McGraw-Hill, <https://archive.org/details/theoryofinternat00walt>.
- Wight,M & Yost,D.S(2023). History and International Relations, ISBN-10, 0192867474. ISBN-13, 978-0192867476. <https://www.amazon.com/dp/0192867474>.
- Wu,Zh(2018). Classical geopolitics, realism and the balance of power theory, Journal of Strategic Studies, Volume 41, 2018 - Issue 6, Pages 786-823, <https://doi.org/10.1080/01402390.2017.1379398>.

پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی